

The Holy See

IVAN PAVAO II. Enciklika *ECCLESIA DE EUCHARISTIA* njegove Svetosti pape Ivana Pavla II.

biskupima, svećenicima i đakonima,

svim osobama posvećenoga života

i svim vjernicima laicima o Euharistiji

i njenu odnosu prema Crkvi **KAZALO** UVOD PRVO POGLAVLJE

TAJNA VJERE DRUGO POGLAVLJE

EUHARISTIJA IZGRAĐUJE CRKVU TREĆE POGLAVLJE

APOSTOLICITET EUHARISTIJE I CRKVE ČETVRTO POGLAVLJE

EUHARISTIJA I CRKVENO ZAJEDNIŠTVO PETO POGLAVLJE

DOLIČNOST EUHARISTIJSKOG SLAVLJA ŠESTO POGLAVLJE

U ŠKOLI MARIJE, "EUHARISTIJSKE ŽENE" ZAKLJUČAK **UVOD** 1. Crkva crpi svoj život iz Euharistije. Ova istina nije jednostavno izričaj svakodnevnog iskustva vjere, nego sažetak *središnjeg otajstva Crkve*. Na različite načine ona u radosti doživljava trajno ispunjenje obećanja: "I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta" (Mt 28,20). Ali u svetoj Euharistiji, po pretvorbi kruha i vina u Gospodinovo tijelo i krv, ona se u toj prisutnosti raduje velikom radošću. Nakon Duhova, kad je Crkva započela svoje hodočašće prema nebeskoj domovini, božanski je Sakrament označavao protjecanje njenih dana, ispunjavajući ih i nadom. Drugi vatikanski koncil s pravom naviješta da je euharistijska žrtva "izvor i vrhunac cijeloga kršćanskog života". (1) "Presveta Euharistija naime sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest samoga Krista, naš Vazam i živi Kruh. On po svom Tijelu, Duhom Svetim oživljenom i oživljavajućem, daje ljudima život." (2) Pogled je Crkve trajno usmjeren prema njenu Gospodinu, prisutnom o Oltarskom Sakramentu, u kojem ona otkriva potpuno očitovanje njegove neizmjerne ljubavi. 2. Za vrijeme Velikog jubileja 2000. godine imao sam prigodu slaviti Euharistiju u Cenakulumu u Jeruzalemu gdje je, prema tradiciji, slavljena prva Euharistija od samoga Isusa. *Veliko blagovalište na katu bijaše mjesto gdje je ovaj presveti Sakrament ustanovljen*. Tu je Krist uzeo kruh, razlomio ga i dao apostolima rekavši: "Uzmite i jedite! Ovo je moje tijelo koje se za vas predaje" (usp. Mt 26,26; Lk 22,19; 1 Kor 11,24). Potom je uzeo kalež s vinom te im rekao: "Uzmite i pijte iz njega svi! Ovo je kalež moje krvi, novoga i vječnoga saveza, koja će se proliti za vas i za sve ljude na otpuštenje grijeha" (usp. Mk 14,24; Lk 22,20; 1 Kor 11,25). Zahvalan sam Gospodinu Isusu što mi je, slušajući njegovu zapovijed: "Ovo činite meni na spomen" (Lk 22,19), dopustio na istome mjestu ponoviti riječi koje je On izgovorio prije dvije tisuće godina. Jesu li apostoli, koji su sudjelovali na Posljednjoj večeri, shvatili značenje riječi koje je Krist izgovorio? Možda nisu. One će se riječi potpuno razjasniti samo na svršetku *Svetog trodnevlja (Triduum sacrum)*, tj. vremena od Četvrtka navečer do Nedjelje ujutro. U tim je danima sadržano *vazmeno otajstvo (mysterium paschale)*, u njima je sadržano i *otajstvo Euharistije (mysterium eucharisticum)*. 3. Crkva se rađa iz vazmenog otajstva. Upravo se stoga Euharistija, koja je na najizvrsniji način

sakrament vazmenog otajstva, *nalazi u središtu crkvenog života*. To je jasno već iz prvih slika Crkve koje nam nude Djela apostolska: "Bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama" (2,42). "Lomljenje kruha" se odnosi na Euharistiju. Nakon dvije tisuće godina nastavljamo ostvarivati onu prvotnu sliku Crkve. I dok to činimo u euharistijskom slavlju, oči duše su okrenute *Vazmenom trodnevlju*: onome što se je dogodilo na Veliki četvrtak, za vrijeme Posljednje večere i nakon nje. Ustanova Euharistije sakramentalno je anticipirala događaje koji će se potom ostvariti, počevši od agonije u Getsemaniju. Nanovo vidimo Isusa kako izlazi iz Cenakuluma, odlazi s apostolima na drugu stranu potoka Cedrona te stiže u Maslinski vrt. U onom se Vrtnu još uvijek nalaze veoma stara stabla masline. Možda su bili svjedoci onoga što se je u njihovoj sjeni dogodilo one večeri kad je Isus u molitvi proživljavao smrtnu tjeskobu "i bijaše znoj njegov kao kaplje krvi koje su padale na zemlju" (Lk 22,44). Krv, koju je malo prije u euharistijskom Sakramentu predao Crkvi kao piće spasenja, *počinje se prolijevati*. Njen izljev će se potom dovršiti na Golgoti, postajući instrument našega otkupljenja: "Krist se pojavi kao Veliki svećenik budućih dobara... i ne po krvi jaraca i junaca, nego po svojoj uđe jednom zauvijek u Svetinju i nađe vječno otkupljenje" (Her 9,11–12). 4. *as našega otkupljenja*. Premda je neizmjereno kušan, Isus ne bježi pred svojim "časom": "I što da kažem? Oče, izbavi me iz ovoga časa? No, zato dođoh u ovaj čas!" (Iv 12,27). Želi da mu se učenici pridruže, premda mora iskusiti osamljenost i napuštenost: "Tako, zar niste mogli jedan sat probdjeti sa mnom? Bdijte i molite da ne padnete u napast!" (Mt 26,40). Samo će Ivan ostati pod križem, uz Mariju i pobožne žene. Agonija u Getsemaniju bila je uvod u agoniju Križa na Veliki petak. *Sveti as*, čas otkupljenja svijeta. Kada se slavi Euharistija uz Isusov grob u Jeruzalemu, gotovo se na opipljiv način vraćamo u njegov "čas", čas križa i proslave. Na ono mjesto i u onaj čas duhovno se vraća svaki svećenik kad slavi Svetu Misu, zajedno sa zajednicom kršćana koja na njoj sudjeluje. "*Raspet, umro i pokopan, sišao nad pakao i trei dan uskrsnuo od mrtvih*." Na riječi ispovijesti vjere kao odjek dolaze riječi kontemplacije i navještaja: "*Evo drvo križa, na kojem je spas svijeta visio. Doite, poklonimo se!*" (*Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit. Venite adoremus!*) To je poziv koji Crkva upućuje svima u popodnevnim satima Velikog petka. Svoju će pjesan nastaviti u uskrsno vrijeme kako bi navijestila: "*Uskrsnu Gospodin iz groba koji je za nas visio na drvu križa. Aleluja*" (*Serrexit Dominus de sepulcro qui pro nobis pependit in ligno. Alleluia*). 5. "*Mysterium fidei! – Tajna vjere!*" Kada svećenik izgovori ili zapjeva ove riječi, vjernici uskliknu: "Tvoju smrt, Gospodine, naviještamo, tvoje uskrsnuće slavimo, tvoj slavni dolazak iščekujemo." Ovim ili sličnim riječima Crkva, dok ukazuje na Krista u otajstvu njegove Muke, *objavljuje takoer svoje vlastito otajstvo: Ecclesia de Eucharistia*. Ako je darom Duha Svetoga Crkva rođena na dan Pedesetnice te se zaputila putovima ovoga svijeta, odlučujući trenutak njena oblikovanja zasigurno je ustanova Euharistije u Cenakulumu. Njen temelj i izvor je cijelo *Vazmeno trodnevlje*, a ono je kao sabrano, anticipirano i zauvijek "koncentrirano" u daru Euharistije. U tom daru Isus je Crkvi povjerio vječno posadašnje vazmenog otajstva. Njime je ustanovio otajstvenu "istodobnost" između onog *Trodnevlja* i protjecanja svih vjekova. Ova nas misao dovodi do osjećaja velika i zahvalna divljenja. U vazmenom događaju i u Euharistiji koja ga kroz stoljeća posadašnjuje uistinu postoji velika "sposobnost", u kojoj je sadržana cjelokupna povijest, kao primateljica milosti otkupljenja. Ovo divljenje treba uvijek prožimati Crkvu okupljenu u euharistijskom slavlju. Na osobit način mora pratiti služitelja Euharistije. Uistinu, on je onaj koji, zahvaljujući ovlasti koju mu dariva svećeničko ređenje, vrši čin posvećenja. On je onaj koji, ovlašću koja mu dolazi od Krista iz Cenakuluma, izgovara: "Ovo je moje tijelo koje se za vas predaje... Ovo je kalež moje krvi koja se za vas prolijeva..." Svećenik izgovara ove riječi ili radije *svoja usta i svoj glas stavlja na raspolaganje Onomu koji ih je izgovorio u Cenakulumu* i koji je htio da ih u svakom naraštaju u Crkvi ponavljaju oni koji ministerijalno sudjeluju u njegovu svećeništvu. 6. Htio bih ovom enciklikom nanovo probuditi ovo euharistijsko "divljenje", u kontinuitetu s jubilejskom baštinom koju sam predao Crkvi s apostolskim pismom *Novo millennio ineunte* i marijanskom krunom te baštine *Rosarium Virginis Mariae*. Promatrati Kristovo lice, promatrati ga s Marijom, "program" je koji sam

stavio pred Crkvu u zoru trećeg tisućljeća pozivajući je da izveze na pučinu povijesti sa zanosom nove evangelizacije. Promatrati Krista uključuje znati ga prepoznati gdje god se očituje, u njegovim brojnim prisutnostima, a nadasve u živom Sakramentu njegova tijela i njegove krvi. *Crkva živi od euharistijskog Krista*, Njime se hrani, Njim se prosvjetljuje. Euharistija je otajstvo vjere, a ujedno je i "otajstvo svjetla".⁽³⁾ Svaki put kad je Crkva slavi, vjernici nanovo mogu na neki način oživjeti iskustvo dvojice učenika iz Emausa: "Otvoriše im se oči i prepoznaše ga" (Lk 24,31). 7. Od kada sam započeo svoju službu Petrova nasljednika, uvijek sam Velikom četvrtku, danu Euharistije i Svećeništva, posvećivao osobitu pozornost šaljući pismo svim svećenicima svijeta. Ove godine, dvadeset i pete moga Pontifikata, želim cijelu Crkvu potpunije uključiti u ovo euharistijsko razmišljanje, kao i zahvaliti Gospodinu za dar Euharistije i dar Svećeništva: "Dar i otajstvo."⁽⁴⁾ Ako sam, proglašujući Godinu Krunice, želio svoju dvadeset i petu obljetnicu pontifikata staviti pod *znak kontemplacije Krista u Marijinoj školi*, ne mogu dopustiti da ovaj Veliki četvrtak 2003. prođe, a da se ne zaustavimo pred Kristovim "euharistijskim licem", s novom snagom ukazujući Crkvi na središnjost Euharistije. Od nje Crkva živi. Ovim se "živim kruhom" ona hrani. Kako sam mogao ne osjetiti potrebu da sve ne potaknem da iznova dožive Euharistiju? 8. Kad mislim na Euharistiju, gledajući svoj život svećenika, biskupa, Petrova nasljednika, spontano se prisjetim tolikih trenutaka i tolikih mjesta na kojima mi je bilo omogućeno slaviti je. Sjećam se župne crkve u Niegowiću, gdje sam obavljao svoju prvu pastoralnu službu; potom zavodske kapele Sv. Florijana u Krakowu, katedrale u Wawelu, bazilike Sv. Petra i tolikih bazilika i crkava Rima i čitavoga svijeta. Slavio sam Svetu Misu u kapelama izgrađenima na gorskim putovima, na obalama jezerâ i morâ; slavio sam je na oltarima izgrađenima na stadionima, gradskim trgovima... Ovaj tako raznoliki scenarij mojih euharistijskih Slavlja pomaže mi da snažno doživim opći i, tako reći, kozmički značaj Euharistije. Da, kozmički! Jer i kad se slavi na malenu oltaru kakve mjesne crkve, Euharistija se uvijek slavi, u određenom smislu, *na oltaru svijeta*. Ona sjedinjuje nebo i zemlju. Obuhvaća i prožima sve stvoreno. Sin je Božji postao čovjekom kako bi sve stvoreno, u najuzvišenijem činu hvale, povratio Onome koji ga je stvorio iz ništa. To čini po svećeničkoj službi Crkve, na slavu Presvetoga Trojstva. Uistinu je *mysterium fidei (tajna vjere)* ono što se ostvaruje u Euharistiji: svijet koji je izišao iz ruku Boga stvoritelja, od Krista otkupljen, vraća se Bogu. 9. Euharistija, spasenjska prisutnost Isusa u zajednici vjernika i njena duhovna hrana, nešto je najdragocjenije što je Crkva mogla imati u svome hodu kroz povijest. Time se objašnjava *brižna pozornost* koju je ona oduvijek posvećivala euharistijskom Otajstvu, pozornost koja na značajan način proizlazi iz djela Koncila i vrhovnih svećenika. Kako se ne diviti doktrinalnim izlaganjima Dekreta o Presvetoj Euharistiji i o Svetoj Misnoj Žrtvi Tridentskog koncila? One su stranice tijekom narednih stoljeća vodile bilo teologiju, bilo katehezu, a i dan-danas su dogmatsko uporište za trajnu obnovu i rast Naroda Božjega u vjeri i ljubavi prema Euharistiji. U nama bližim vremenima potrebno je spomenuti tri enciklike: encikliku *Mirae Caritatis* Lava XIII. (28. svibnja 1902.),⁽⁵⁾ encikliku *Mediator Dei* Pija XII. (20. studenoga 1947.)⁽⁶⁾ i encikliku *Mysterium Fidei* Pavla VI. (3. rujna 1965.)⁽⁷⁾ Drugi vatikanski koncil, mada nije objavio poseban dokument o euharistijskom Otajstvu, ipak mu osvjetljuje razne vidove u svojim dokumentima, a osobito u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* te u Konstituciji o Svetoj Liturgiji *Sacrosanctum Concilium*. I ja sam, u prvim godinama svoje apostolske službe na Petrovoj katedri, apostolskim pismom *Dominicae Cenaе* (24. veljače 1980.)⁽⁸⁾ izložio neke aspekte euharistijskog Otajstva i njegove važnosti za život onoga tko ga služi. Danas nastavljam nit onoga govora sa srcem još punijim ganuća i zahvalnosti, gotovo kao jeka riječi Psalmiste: "Što da uzvratim Gospodinu za sve što mi je učinio? Uzet ću kalež spasenja i zazvat ću ime Gospodnje" (Ps 116 /115/, 12–13). 10. Ovoj zadaći naviještanja sa strane Učiteljstva treba odgovarati nutarnji rast kršćanske zajednice. Nema sumnje da je *koncilska liturgijska reforma* donijela velike koristi u pogledu svjesnijega, aktivnijega i plodonosnijeg sudjelovanja vjernika na svetoj oltarskoj Žrtvi. Potom, na tolikim mjestima obavlja se svakodnevno *klanjanje pred Presvetim Sakramentom* te postaje neiscrpiv izvor svetosti. Pobožno sudjelovanje vjernika u euharistijskoj procesiji na svetkovinu Kristova Tijela i Krvi Gospodinova je

milost koja svake godine radošću ispunja one koji u njoj sudjeluju. Mogli bi se spomenuti i drugi pozitivni znakovi vjere i ljubavi prema Euharistiji. Nažalost, uz ova svjetla, *ne nedostaju i sjene*. Doista, postoje mjesta gdje se zamjećuje gotovo potpuno zapuštanje pobožnosti euharistijskog klanjanja. Tome se pridodaju, u jednomu ili drugom crkvenom okružju, zloporabe koje doprinose zamračanju ispravne vjere i katoličkog nauka o ovom divnom Sakramentu. Ponekad se susreće veoma suženo shvaćanje euharistijskog Otajstva. Lišen svoje žrtvene dimenzije, slavi se kao da ne nadilazi smisao i vrijednost bratske gozbe. Osim toga, nužnost ministerijalnog svećeništva, utemeljena na apostolskom naslijeđu, ponekad je potamnjena, a sakramentalnost Euharistije svedena na samu učinkovitost navještaja. Otuda također, tu i tamo, ekumenske inicijative koje, premda velikodušne u nakanama, popuštaju euharistijskoj praksi protivnoj disciplini u kojoj Crkva izražava svoju vjeru. Kako zbog svega toga ne iskazati duboku bol? Euharistija je prevelik dar da bi podnosila dvosmislenost i obezvrjeđivanje. Ufam se daće ova moja enciklika uspješno doprinijeti da se rasprše sjene neprihvatljivih nauka i običaja kako bi Euharistija nastavila svijetliti u svem sjaju svoga otajstva.

PRVO POGHLAVLJE TAJNA VJERE 11. "Gospodin Isus, one noći kad bijaše predan" (1 Kor 11,23), ustanovio je euharistijsku Žrtvu svoga tijela i svoje krvi. Riječi apostola Pavla vode nas do dramatičnih okolnosti u kojima je rođena Euharistija. Ona u sebi nosi neizbrisivo upisan događaj Gospodinove muke i smrti. No, nije mu samo prisjećanje, nego sakramentalno ponovno predstavljanje. Ona je žrtva Križa koja se ovjekovječuje kroz stoljeća. (9) Ovu istinu dobro izražavaju riječi kojima narod, na latinskom obredu, odgovara na svećenikovu objavu "tajne vjere": "*Tvoju smrt, Gospodine, navještam!*" Crkva je od Krista svoga Gospodina primila Euharistiju ne kao jedan dar, makar dragocjen među tolikim drugima, nego kao *najizvršniji dar*, jer je dar njega sama, njegove osobe u njegovu svetom čovještvu, kao i njegova djela spasenja. Ona ne ostaje ograničena u povijesti budući da "sve ono što Krist jest, sve ono što je učinio i pretrpio za sve ljude, ima udjela u božanskoj vječnosti te stoga obuhvaća sva vremena". (10) Kada Crkva slavi Euharistiju, spomen-čin smrti i uskrsnuća svoga Gospodina, ovaj je središnji događaj spasenja stvarno prisutan te se "vrši djelo našega otkupljenja". (11) Ova je žrtva toliko odlučujuća za spasenje ljudskog roda da ju je Isus Krist izvršio te se je vratio Ocu tek *nakon što nam je ostavio sredstvo po kojem emo u tome sudjelovati*, kao kad bismo bili prisutni. Tako svaki vjernik može na njoj sudjelovati te iz nje trajno crpiti plodove. To je vjera od koje su stoljećima živjeli naraštaji kršćana. Tu je vjeru Crkveno učiteljstvo neprestano isticalo, u radosnoj zahvalnosti za neprocjenjiv dar. (12) Želim još jednom podsjetiti na ovu istinu stavljajući se zajedno s vama, predraga moja braćo i sestre, u stav klanjanja pred ovim Otajstvom: velikim Otajstvom, Otajstvom milosrđa. Što je Isus više mogao učiniti za nas? Uistinu, u Euharistiji nam pokazuje ljubav koja ide "do kraja" (usp. Iv 13,1), ljubav koja ne poznaje mjere. 12. Ovaj vid opće ljubavi euharistijskog Sakramenta utemeljen je na samim Spasiteljevim riječima. Ustanovljujući ga, nije se ograničio reći: "Ovo je moje tijelo", "ovo je moja krv", nego je dodao: "predano za vas... prolivena za vas" (Lk 22,19–20). Nije samo ustvrdio da je ono što im je davao blagovati i piti njegovo tijelo i njegova krv, nego je također tome pridodao *žrtveni znaaj*, uprisutnjujući na sakramentalan način svoju žrtvu, koja će se nekoliko sati poslije ostvariti na Križu za spasenje svijeta. "Misa je istodobno i nerazdruživo žrtveni spomen-čin u kojem se ovjekovječuje žrtva križa i sveta gozba pričesti Tijelom i Krvi Gospodnjom." (13) Crkva trajno crpi svoj život iz otkupiteljske žrtve kojoj pristupa ne samo po vjernu prisjećanju, nego i u stvarnom kontaktu budući da se *ova žrtva uvijek iznova uprisutnjuje*, sakramentalno se ovjekovječujući, u svakoj zajednici koja je prinosi po rukama posvećenog službenika. Na taj način Euharistija današnjim ljudima priopćava pomirenje koje je Krist jednom zauvijek postigao za ljude svih vremena. Uistinu, "Kristova žrtva i žrtva Euharistije *samo su jedna žrtva*". (14) Već je sv. Ivan Zlatousti to zgodno izrekao: "Mi prinosimo uvijek istoga Jaganjca, ne danas jednoga, a sutra drugoga, nego uvijek istoga. Stoga, žrtva je uvijek samo jedna... I sad mi prinosimo ovu žrtvu koja je tada bila prinesena i koja se nikada neće potrošiti." (15) Misa uprisutnjuje žrtvu Križa, ne pridodaje joj se niti je umnaža. (16) Ono što se ponavlja jest slavljenje *spomen-ina*, "pokazivanje spomen-čina" (*memoralis demonstratio*) (17)

žrtve Križa, po čemu se jedincata i konačna Kristova otkupiteljska žrtva uvijek uprisutnjuje u vremenu. Žrtvena narav euharistijskog Otajstva ne može se stoga shvatiti kao nešto odijeljeno, neovisno o Križu ili samo neizravno povezano sa žrtvom na Kalvariji. 13. U snazi svoga intimnog odnosa sa žrtvom na Golgoti, Euharistija je *žrtva u vlastitom smislu*, ne samo na općenit način, kao da bi se radilo o jednostavnu prinosu Krista kao duhovne hrane vjernicima. Dar njegove ljubavi i poslušnosti sve do smrti (usp. Iv 10,17–18) jest u prvom redu dar njegovu Ocu. Zasigurno je dar u našu korist, štoviše, u korist čitavoga čovječanstva (usp. Mt 26,28; Mk 14,24; Lk 22,20; Iv 10,15), ali je *nadasve dar Ocu*: "žrtva koju je Otac prihvatio, razmjenjujući ovo potpuno darivanje svoga Sina, koji je postao 'poslušan do smrti' (Fil 2,8), svojim očinskim darivanjem, tj. darom novoga, besmrtnoga života u uskrsnuću".(18) U darivanju svoje žrtve Crkvi Krist je također htio učiniti svojom duhovnu žrtvu Crkve, pozvanu da s Kristovom žrtvom prinese i samu sebe. O tome nas, s obzirom na sve vjernike, poučava Drugi vatikanski koncil: "Imaju dio u euharistijskoj Žrtvi, izvoru i vrhuncu cijeloga kršćanskog života, prinose Bogu božansku Žrtvu i sebe s njom."(19) 14. Kristov vazam, s mukom i smrću, obuhvaća i njegovo uskrsnuće. Na to podsjeća poklik naroda nakon posvete: "*Uskrsnue tvoje naviještamo*". Uistinu, euharistijska Žrtva uprisutnjuje ne samo otajstvo Spasiteljeve muke i smrti, nego i otajstvo uskrsnuća koje je kruna njegove žrtve. Krist u Euharistiji samo kao živi i uskrsli može postati "kruh života" (Iv 6,35.48), "kruh živi" (Iv 6, 51). Sveti je Ambrozije to spominjao novokršćenicima kao primjenu događaja uskrsnuća na vlastiti život: "Ako je Krist danas tvoj, on za te uskrisava svaki dan."(20) Sveti Ćiril Aleksandrijski također naglašava da je sudjelovanje u svetim Otajstvima "istinska ispovijest i sjećanje da je Gospodin umro i vratio se u život za nas i u našu korist".(21) 15. Sakramentalno predstavljanje u Svetoj Misi Kristove žrtve, okrunjene njegovim uskrsnućem, uključuje osobitu prisutnost koja se – po riječima pape Pavla VI. – "naziva 'stvarna', ali ne na isključiv način, kao da druge ne bi bile 'stvarne', nego jer je ta prisutnost po izvanrednosti supstancijalna te je po njoj Krist, Bogočovjek, sav i posve prisutan".(22) Tako je nanovo izložen uvijek vrijedeći nauk Tridentskog koncila: "S posvetom kruha i vina vrši se pretvorba cjelokupne supstancije kruha u supstanciju Tijela Kristova, našega Gospodina, a sva supstancija vina u supstanciju njegove Krvi. Katolička Crkva ovu promjenu na prikladan i zgodan način naziva transupstancijacija." (23) Uistinu, Euharistija je *mysterium fidei*, otajstvo koje nadilazi naše misli te se može prihvatiti samo u vjeri, kako su to često podsjećale otačke kateheze o ovom božanskom Sakramentu. "Ne gledaj – poučava sv. Ćiril Jeruzalemski – u kruhu i vinu jednostavne i prirodne elemente, jer je Gospodin izričito rekao da su njegovo tijelo i njegova krv: vjera te u to uvjerava, makar ti osjetila drugačije sugerirala." (24) "Adoro te devote, latens Deitas" (Klanjam ti se smjerno, tajni Bože naš), nastavljamo pjevati s Anđeoskim naučiteljem. Pred ovim otajstvom ljubavi ljudski razum doživljava svu svoju ograničenost. Shvatljivo je kako je, tijekom stoljećâ, ova istina poticala teologiju na velike napore kako bi razumjela. Riječ je o pohvalnim naporima, to korisnijima i pronicljivijima što su bili kadriji povezati razumsko kritičko traženje sa "življenom vjerom" Crkve, doživljeno na poseban način u "sigurnoj karizmi istine" kojom je obdareno Učiteljstvo i u "intimnom razumijevanju duhovnih stvari", što nadasve postižu sveci. Ostaje ipak granica na koju je ukazao Pavao VI.: "Svako teološko objašnjenje koje na neki način nastoji proniknuti ovo otajstvo, kako bi bilo u skladu s katoličkom vjerom, mora čvrsto držati da u objektivnoj stvarnosti, neovisno o našem duhu, kruh i vino prestaju postojati nakon posvećenja tako da su od onog trenutka klanjanja dostojni tijelo i krv Gospodina Isusa stvarno pred nama pod sakramentalnim prilikama kruha i vina."(26) 16. Spasenjska se učinkovitost žrtve u punini ostvaruje kad su Gospodinovo tijelo i krv primljeni u pričesti. Euharistijska je žrtva po sebi okrenuta intimnom sjedinjenju nas vjernika s Kristom po pričesti: primamo njega samoga koji se je prinio za nas, njegovo tijelo koje je za nas predao na Križu, njegovu krv koju je "prolio za mnoge, na otpuštenje grijeha" (Mt 26,28). Podsjetimo na njegove riječi: "Kao što je mene poslao živi Otac i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje živjet će po meni" (Iv 6,57). Isus nas sam uvjerava da se to sjedinjenje, koje on uspoređuje s onim koje postoji u životu Trojstva, uistinu ostvaruje. *Euharistija je istinska gozba* na kojoj se Krist nudi kao hrana. Kad je Isus, prvi put,

progovorio o ovoj hrani, njegovi su slušatelji ostali zapanjeni i zbunjeni navodeći Učitelja da naglasi objektivnu istinu svojih riječi: "Zaista, zaista, kažem vam: ako ne jedete tijela Sina Čovječjega i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi" (Iv 6,53). Ne radi se o metaforičkoj hrani: "Tijelo je moje jelo istinsko, krv je moja piće istinsko" (Iv 6,55). 17. Po zajedništvu s njegovim tijelom i krvlju Isus nam priopćava i svoga Duha. Piše sv. Efreem: "Nazvao je kruh svojim tijelom živim, ispunio ga je samim sobom i svojim Duhom... I onaj tko ga blaguje s vjerom, blaguje Oganj i Duha... Uzmite i jedite od ovoga svi te s njime blagujte Duha Svetoga. Doista je to moje tijelo i onaj tko ga blaguje živjet će uvijek."(27) Crkva prosi ovaj božanski Dar, korijen svakoga drugog dara, u euharistijskoj epiklezi. Čita se, primjerice, u *Božanskoj liturgiji sv. Ivana Zlatoustog*: "Zazivamo te, molimo te i prosimo: pošalji svoga Duha Svetoga nad sve nas i na ove darove... kako bi onima koji na njima sudjeluju bili očišćenje duše, otpuštenje grijeha, priopćenje Duha Svetoga." (28) I u *Rimskom misalu* slavitelj moli: "Okrijepi nas Tijelom i Krvlju Sina svoga, ispuni njegovim Svetim Duhom te u Kristu budemo jedno tijelo i jedan duh."(29) Darom svoga tijela i svoje krvi Krist uvećava u nama dar svoga Duha, izlivena već u krštenju i kao "pečata" darovana u sakramentu potvrde. 18. Poklik koji narod izgovara nakon posvete prikladno se zaključuje očitujući eshatološko pouzdanje koje označava euharistijsko slavlje (usp. 1 Kor 11,26): "*Tvoj slavni dolazak išekujemo!*" Euharistija je protegnutost prema cilju, predokus punine radosti koju je Krist obećao (usp. Iv 15,11). U određenom smislu, ona je anticipacija Raja, "zalog buduće slave".(30) Sve u Euharistiji izražava pouzdano iščekivanje da se ostvari "blažena nada i dolazak Spasitelja našega Isusa Krista".(31) Onaj koji se hrani Kristom u Euharistiji ne treba čekati na onostranost kako bi primio život vječni: *posjeduje ga ve na zemlji*, kao prvinu buduće punine koja će obuhvatiti čovjeka u njegovoj cjelovitosti. U Euharistiji uistinu primamo i jamstvo uskrsnuća tijela na koncu svijeta: "Tko blaguje moje tijelo i pije moju krv ima život vječni i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan" (Iv 6,54). Ovo jamstvo budućega uskrsnuća proizlazi iz činjenice da je tijelo Sina čovječjega, dano kao hrana, njegovo tijelo u proslavljenom stanju Uskrsloga. S Euharistijom se, tako rekuć, usvaja "tajna" uskrsnuća. Stoga sv. Ignacije Antiohijski s pravom naziva euharistijski kruh "lijekom besmrtnosti, protuotrovom protiv smrti".(32) 19. Eshatološka protegnutost koju izaziva Euharistija *izražava i uvršuje zajedništvo s nebeskom Crkvom*. Nije slučajno da se u istočnim anaforama i latinskim euharistijskim molitvama s poštovanjem spominju vazda Djevica Marija, Majka našega Boga i Gospodina Isusa Krista, slavni mučenici i svi sveti. To je vid Euharistije koji zaslužuje posebnu pozornost: dok slavimo žrtvu Jaganjca, sjedinjujemo se s nebeskom liturgijom pridružujući se onom neizmjernom mnoštvu koje kliče: "Spasenje Bogu našem koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu!" (Otk 7,10). Euharistija je uistinu rastvaranje neba koje se otvara na zemlji. Ona je zraka slave nebeskog Jeruzalema koja prodiere kroz oblake naše povijesti i osvjetljava naš hod. 20. Značajna posljedica eshatološke protegnutosti upisane u Euharistiju također je činjenica da ona daje poticaj našem povijesnom hodu, polažući sjeme žive nade u svakodnevicu svačije posvećenosti vlastitim obvezama. Ako doista kršćanska vizija dovodi do gledanja "novih nebesa" i "nove zemlje" (usp. Otk 21,1), to ne slabi, nego radije *jaa naš osjeaj odgovornosti prema današnjem svijetu*.(33) Na početku novoga tisućljeća želim to još jače istaknuti kako bi se kršćani više no ikada osjetili pozvanima da ne zanemare svoje dužnosti kao građani ovoga svijeta. Njihova je zadaća, sa svjetlom Evanđelja, doprinijeti izgradnji svijeta prema mjeri čovjeka, svijeta koji će odgovarati Božjem planu. Brojni su problemi koji zamračuju obzorje našega vremena. Dosta se je sjetiti hitnosti zauzimanja za mir, polaganja čvrstih temelja pravednosti i solidarnosti u odnosima među narodima, obrane ljudskog života od začeca do njegova prirodnog svršetka. Što reći potom o tisućama protivština u "globaliziranom" svijetu u kojem se najslabiji, najmanji i najsiromašniji malo čemu mogu nadati? A upravo u tom svijetu treba zasvijetliti kršćanska nada! I zbog toga je Gospodin želio ostati s nama u Euharistiji upisujući u ovu svoju žrtvenu i gozbenu prisutnost obećanje obnovljenog čovječanstva po svojoj ljubavi. Znakovito je da, ondje gdje Sinoptici pripovijedaju ustanovljenje Euharistije, Ivanovo Evanđelje, osvjetljajući duboko značenje Euharistije, izvješćuje o "pranju nogu", u čemu se Isus očituje kao učitelj zajedništva i služenja (usp.

Iv 13,1–20). Apostol Pavao, sa svoje strane, označava "nedostojno" kršćanske zajednice sudjelovati na Večeri Gospodnjoj ukoliko se događa u kontekstu podjela i ravnodušnosti prema siromasima (usp. 1 Kor 11,17–22.27–34).(34) Navješćivati smrt Gospodnju "dok on ne dođe" (1 Kor 11,26), za sve koji sudjeluju na Euharistiji, znači obvezu promjene života kako bi, na određen način, postao posve "euharistijski". Upravo ovaj plod preobrazbe života i obveze da se svijet preobrazi prema Evanđelju osvjetljuje eshatološku protegnutost euharistijskog slavlja i čitavoga kršćanskog života: "Dođi, Gospodine Isuse!" (Otk 22,20). **DRUGO POGHLAVLJE EUHARISTIJA IZGRAĐUJE CRKVI**

21. Drugi je vatikanski koncil podsjetio da je euharistijsko slavlje u središtu procesa rasta Crkve. Doista, nakon što je rekao da "Crkva ili Kristovo kraljevstvo već prisutno u misteriju, po Božjoj moći vidljivo raste u svijetu", (35) gotovo želeći odgovoriti na pitanje: "Kako raste?", dodaje: "Kad god se na oltaru obavlja žrtva križa, kojom 'je bio žrtvovan Krist naše vazmeno janje' (1 Kor 5,7), vrši se djelo našega otkupljenja. Ujedno se sakramentom euharistijskog kruha predočuje i izvršuje jedinstvo vjernika, koji tvore jedno tijelo u Kristu (usp. 1 Kor 10,17)."(36) *Uzroni utjecaj Euharistije* prisutan je u samim izvorima Crkve. Evanđelisti preciziraju da su Dvanaestorica, Apostoli bili okupljeni oko Isusa na Posljednjoj večeri (usp. Mt 26,20; Mk 14,17; Lk 22,14). To je detalj od osobite važnosti jer Apostoli "postadoše klice novog Izraela, a ujedno i ishodište svete hijerarhije".(37) Nudeći im kao hranu svoje tijelo i svoju krv, Krist ih je otajstveno uključio u žrtvu koja se je domalo imala dovršiti na Kalvariji. U analogiji sa Sinajskim savezom, zapečaćenim žrtvom i škropljenjem krvlju,(38) Isusove geste i riječi na Posljednjoj večeri postavile su temelje nove mesijanske zajednice, Naroda novoga Saveza. Prihvaćajući u Cenakulumu Isusov poziv: "Uzmite i jedite... Pijte iz njega svi..." (Mt 26,26–27), Apostoli su prvi put unišili u sakramentalno zajedništvo s Njim. Od toga trenutka, sve do konca svijeta, Crkva se izgrađuje po sakramentalnom zajedništvu s Božjim Sinom žrtvovanim za nas: "Ovo činite meni na spomen... Ovo činite kad god pijete, meni na spomen" (1 Kor 11,24–25; usp. Lk 22,19). 22. Ucjepljenje u Krista, ostvareno po krštenju, neprestano se obnavlja i učvršćuje sudjelovanjem na euharistijskoj žrtvi, nadasve po potpunu sudjelovanju u sakramentalnoj pričesti. Možemo reći ne samo da *svatko prima Krista*, nego da i *Krist prima svakoga od nas*. S nama sklapa prijateljstvo: "Vi ste prijatelji moji" (Iv 15,14). Štoviše, mi živimo zahvaljujući Njemu: "Onaj koji mene blaguje živjet će po meni" (Iv 6,57). U euharistijskom se zajedništvu na najuzvišeniji način ostvaruje uzajamno "prebivanje" Krista i učenika: "Ostanite u meni i ja u vama" (Iv 15,4). Sjedinjujući se s Kristom, narod novoga Saveza, ne zatvarajući se u sama sebe, postaje "sakrament" za čovječanstvo,(39) znak i instrument spasenja ostvarena po Kristu, svjetlo svijeta i sol zemlje (usp. Mt 5,13–16) za otkupljenje svijeta.(40) Poslanje je Crkve u kontinuitetu s Kristovim: "Kao što je Otac poslao mene i ja šaljem vas" (Iv 20,21). Iz ovjekovječenja žrtve Križa i zajedništva s Kristovim tijelom i krvlju u Euharistiji, Crkva crpi potrebnu duhovnu snagu kako bi ispunila svoje poslanje. Tako se Euharistija pokazuje kao *izvor* te ujedno i *vrhunac* cjelokupne evangelizacije budući da je njen cilj zajedništvo ljudi s Kristom te po Njemu s Ocem i Duhom Svetim.(41) 23. Euharistijskim je zajedništvom Crkva također učvršćena u svome jedinstvu tijela Kristova. Sv. Pavao misli na ovu *sjedinjuu uinkovitost* sudjelovanja na euharistijskoj gozbi kad piše Korinćanima: "Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha" (1 Kor 10,16–17). Točan je i dubok komentar sv. Ivana Zlatoustog: "Što je uistinu kruh? Tijelo Kristovo. Što postaju oni koji ga primaju? Tijelo Kristovo; ali ne mnoga tijela, nego jedno tijelo. Doista, kao što je kruh jedan, makar načinjen od mnogih zrna koja se, makar i ne želeći, nalaze u njemu, tako da njihova razlika nestaje zbog njihova savršenog sjedinjenja; na isti smo način i mi uzajamno sjedinjeni između sebe i svi zajedno s Kristom."(42) Dokazivanje je uvjerljivo: naše sjedinjenje s Kristom, koje je dar i milost za svakoga, omogućuje nam da smo u Njemu također združeni u jedinstvo njegova tijela koje je Crkva. Euharistija učvršćuje ucjepljenje u Krista, ostvareno u krštenju po daru Duha (usp. 1 Kor 12,13.27). Združeno i nerazdvojivo djelovanje Sina i Duha Svetoga, koje se nalazi u začetku Crkve, njena ustanovljenja i njene opstojnosti, djelatno je u Euharistiji. Toga je svjestan autor *Liturgije sv. Jakova*: u epiklezi

anafore moli se Boga Oca da pošalje Duha Svetoga na vjernike i na darove kako bi Kristovo tijelo i krv "svima koji u njima sudjeluju poslužili... za posvećenje duše i tijela".(43) Crkva je učvršćena božanskim Tješiteljem po euharistijskom posvećenju vjernika. 24. Dar Krista i njegova Duha, koje primamo u euharistijskom zajedništvu, preobilnom puninom ispunjajučnije za bratskim jedinstvom koje se nastanjuju u ljudskom srcu, a istodobno iskustvo bratstva, ostvarena u zajedničkom sudjelovanju za istim euharistijskim stolom, uzdiže na razinu koja je daleko iznad jednostavnog iskustva ljudske gozbe. Po zajedništvu s Kristovim tijelom Crkva sve dublje dostiže ono svoje biti "u Kristu kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda".(44) Klicama nejedinstva među ljudima, koje svakodnevno iskustvo očituje kao toliko ukorijenjene u čovječstvu zbog grijeha, suprotstavlja se *sjedinjuju snaga* Kristova tijela. Euharistija, izgrađujući Crkvu, izgrađuje i zajedništvo među ljudima. 25. *ašenje Euharistije izvan Mise* neprocjenjiv je dar u životu Crkve. To je čašćenje usko združeno sa slavljenjem euharistijske Žrtve. Kristova prisutnost pod svetim prilikama koje se čuvaju nakon Mise – prisutnost koja traje sve dok postoje prilike kruha i vina(45) – proizlazi iz slavljenja Žrtve te teži pričesti, sakramentalnoj i duhovnoj.(46) Na pastirima je da ohrabre, i po osobnom svjedočanstvu, euharistijsko štovanje, osobito izlaganje Presvetog Sakramenta, kao i molitve klanjanja pred Kristom prisutnim pod euharistijskim prilikama.(47) Ugodno se je zadržati s Njim te, poput ljubljenog učenika naslonivši glavu na njegove grudi (usp. Iv 13,25), biti dodirnuti neizmjernom ljubavlju njegova srca. Ako se kršćanstvo u naše vrijeme mora razlikovati nadasve po "umijeću molitve", (48) kako ne osjetiti obnovljenu potrebu provesti duže vrijeme u duhovnom razgovoru, u tihu klanjanju, u stavu ljubavi pred Kristom prisutnim u Presvetom Sakramentu? Koliko sam puta, draga moja braćo i sestre, ovo iskusio i dobio snagu, utjehu i pomoć! Ovu nam praksu, koju Učiteljstvo uvijek iznova hvali i preporučuje, (49) svjedoče brojni sveci svojim primjerom. Na osobit se je način u tome istaknuo sv. Alfonso Marija de' Liguori koji je zapisao: "Među svim pobožnostima, klanjanje Isusu u Presvetom Sakramentu prva je poslije sakramenata, Bogu je najdraža, a nama najkorisnija."(50) Euharistija je neprocjenjivo blago: ne samo dok se slavi, nego također i moleći se pred njom izvan Mise omogućuje se pristup samom izvoru milosti. Kršćanska zajednica koja želi biti kadra kontemplirati Kristovo lice, u duhu kako sam ga predložio u apostolskim pismima *Novo millennio ineunte te Rosarium Virginis Mariae*, ne može ne razvijati ovaj vid euharistijskog štovanja u kojem se produžuju i umnažaju plodovi zajedništva s Kristovim tijelom i krvlju. **TREĆE POGLAVLJE APOSTOLICITET**

EUHARISTIJE

I CRKVE26. Ako, kako sam rekao, Euharistija izgrađuje Crkvu, a Crkva čini Euharistiju, slijedi da među njima postoji najuža povezanost i to tolika da na euharistijsko Otajstvo možemo primijeniti ono što kažemo o Crkvi koju, prema Nicejsko-carigradskom vjerovanju, ispovijedamo kao "jednu, svetu, katoličku i apostolsku". Jedna i katolička je i Euharistija. Ona je također i sveta, štoviše, ona je Presveti Sakrament. Ali je nadasve njen apostolicitet ono čemu želimo posvetiti pozornost. 27. *Katekizam Katolike Crkve*, objašnjavajući na koji je način Crkva apostolska, ili utemeljena na apostolima, ukazuje na *trostruki smisao* izraza. S jedne strane, "ona je bila i ostaje sagrađena na 'temelju Apostola' (Ef 2,20), svjedoka koje je sam Krist izabrao i poslao da propovijedaju".(51) I u temelju Euharistije nalaze se Apostoli, ne zato što Sakrament ne bi potjecao od samoga Krista, nego zato što ga je Isus povjerio Apostolima te je po njima i njihovim nasljednicima stigao do nas. Crkva, u kontinuitetu s djelovanjem Apostolâ, poslušnima Gospodinovoj naredbi, slavi Euharistiju tijekom stoljećâ. Drugi smisao apostoliciteta Crkve, na koji ukazuje *Katekizam*, jest da ona "pomoću Duha koji u njoj prebiva, čuva i prenosi nauk, dobar poklad, zdrave riječi koje je čula od apostola".(52) I u ovom je drugom smislu Euharistija apostolska jer se slavi u skladu s vjerom apostolâ. Crkveno je Učiteljstvo u različitim prigodama tijekom dvije tisuće godina povijesti Naroda novoga Saveza pojasnilo euharistijski nauk, uključujući i točnu terminologiju, a s ciljem kako bi se sačuvala apostolska vjera u ovo uzvišeno otajstvo. Ova vjera ostaje nepromijenjena te je za Crkvu bitno da takva i ostane. 28. Crkva je, naposljetku, apostolska u smislu da je

"sve do Kristova ponovnog dolaska poučavaju, posvećuju i s njom upravljaju apostoli, po svojim nasljednicima u pastirskoj službi: zboru biskupa, 'kojima pomažu svećenici, u zajedništvu s Petrovim nasljednikom, vrhovnim pastirom Crkve".(53) Apostolsko nasljedstvo u pastoralnom poslanju nužno uključuje sakrament Reda ili od samoga početka neprekinuti niz valjanih biskupskih ređenja.(54) Ovo je nasljedstvo bitno kako bi Crkva postojala u pravom i punom smislu. Euharistija izražava i ovaj smisao apostoliciteta. Doista, kako naučava Drugi vatikanski koncil, "vjernici pak snagom svoga kraljevskog svećeništva, sudjeluju u prinošenju Euharistije", (55) ali je ministerijalni svećenik onaj koji "izvršuje euharistijsku žrtvu u Kristovoj osobi i prinosi je Bogu u ime cijeloga naroda".(56) Stoga je u *Rimskom misalu* propisano da samo svećenik izgovara euharistijsku molitvu dok mu se narod pridružuje vjerom i u šutnji.(57) 29. Izraz kojičesto rabi Drugi vatikanski koncil, a po kojem "ministerijalni svećenik vrši euharistijsku žrtvu u Kristovoj osobi", (58) već je čvrsto ukorijenjen u papinskom naučavanju.(59) Kako sam već pojasnio nekom drugom prigodom, *in persona Christi* "želi se reći više nego 'u ime' ili 'umjesto' Krista. Kad se kaže 'u Kristovoj osobi – *in persona Christi*', želi se reći da je tu onaj pravi slavitelj – dakako, na poseban i sakramentalan način – sam 'Veliki i vječni Svećenik'. Jer on je Začetnik-Autor i prvotni Djelatnik- -Aktor ove svoje žrtve i u tome ga nitko ne može zamijeniti".(60) Služba svećenikâ, koji su primili sakrament Reda, u ekonomiji spasenja očituje da je Euharistija koju slave *dar koji radikalno nadilazi ovlasti zajednice* te je stoga nezamjenjiva u valjanu povezivanju euharistijske posvete sa žrtvom Križa i Posljednjom večerom. Zajednici koja se okuplja na slavljenje Euharistije, kako bi uistinu bila euharistijska, apsolutno je potreban zaređeni svećenik koji je predvodi. S druge strane, zajednica nije u stanju sama si dati zaređena službenika. On je dar koji ona *prima po biskupskom apostolskom nasljedstvu koje ide sve do Apostolâ*. Biskup je onaj koji, po sakramentu reda, uspostavlja novog svećenika, dodjeljujući mu vlast da posveti Euharistiju. Stoga, "euharistijsko Otajstvo ne može slaviti nijedna zajednica osim po zaređenom službeniku, kako to naučava Četvrti lateranski koncil".(61) 30. Nauk Katoličke crkve o ministerijalnom svećeništvu u odnosu prema Euharistiji, kao i nauk o euharistijskoj Žrtvi, posljednjih su desetljeća objekt korisna dijaloga *na ekumenskom planu*. Moramo zahvaliti Presvetome Trojstvu što su se u tom pogledu dogodili značajni koraci te približavanja koja nam bude nadu u buduće potpuno zajedništvo vjere. Ipak, još uvijek je na snazi koncilska napomena s obzirom na crkvene zajednice nastale na Zapadu od XVI. st. pa nadalje, a koje su odijeljene od Katoličke crkve: "Od nas rastavljene crkvene zajednice nemaju s nama punog zajedništva što proistječe iz krsta, i mi vjerujemo da one, naročito zbog nedostatka sakramenta reda, nisu ušćuvale izvornu i cjelovitu bit euharistijskog misterija. Ipak one, kad na Svetoj večeri vrše spomen smrti i uskrsnuća Gospodinova, ispovijedaju da život znači biti u Kristovu zajedništvu te iščekuju Kristov slavni dolazak."(62) Vjernici katolici se, stoga, poštujući religiozna uvjerenja svoje odijeljene braće, moraju uzdržati od pričesti koja se dijeli na njihovim slavljenjima kako ne bi upali u sumnju o naravi Euharistije te, dosljedno tome, propustili s jasnoćom posvjedočiti istinu. To bi kao rezultat imalo usporavanje hoda prema punom vidljivom zajedništvu. Slično tome, ne može se nedjeljna Sveta Misa zamijeniti ekumenskim slavljenjem Riječi ili molitvenim susretima zajedno s kršćanima koji pripadaju spomenutim crkvenim zajednicama ili sudjelovanjem u njihovoj liturgijskoj službi. Ta su slavlja, u sebi pohvalna u prikladnim prigodama, priprava na željeno puno zajedništvo, pa i euharistijsko, ali ga ne mogu zamijeniti. Potom, činjenica da je vlast posvećivanja Euharistije povjerena samo biskupima i svećenicima ni na kakav način ne umanjuje ostatak Naroda Božjega budući da je u zajedništvu jedinoga tijela Kristova, koje je Crkva, ovaj dar dan svima na korist. 31. Ako je Euharistija središte i vrhunac života Crkve, jednako je tako vrhunac i svećeničke službe. Stoga, sa zahvalnošću prema Gospodinu našem Isusu Kristu, naglašavam da je "Euharistija glavni i vrhunski razlog sakramenta svećeništva jer je svećeništvo zapravo rođeno u času ustanovljenja Euharistije, zajedno s njome".(63) Brojne su svećeničke pastoralne dužnosti. Ako samo pomislimo na društvene i kulturne uvjete današnjega svijeta, lako je shvatiti kolika opasnost prijeti svećenicima *da se izgube* u velikom broju raznih zadaća. Drugi je vatikanski koncil u pastirskoj ljubavi prepoznao

svezu koja daje jedinstvo njihovu životu i djelovanju. Ona, dodaje Koncil, "proistječe naročito iz euharistijske žrtve. Zato ona predstavlja središte i korijen čitavog života prezbitera".(64) Razumljivo je, stoga, od kolike je važnosti za svećenikov duhovni život da on, osim za dobro Crkve i svijeta, prema koncilskoj preporuci, svakodnevno slavi Euharistiju "jer je djelo Krista i Crkve, pa makar joj vjernici ne mogu prisustvovati".(65) Na taj je način svećenik u stanju pobijediti sve dnevne napetosti u kojima se gubi nalazeći u euharistijskoj Žrtvi istinsko središte svoga života i svoje službe, potrebnu duhovnu snagu kako bi se suočio s brojnim pastoralnim zadaćama. Njegovi dani tako postaju uistinu euharistijski. Iz središnjeg položaja Euharistije u životu i djelovanju svećenika proizlazi i njeno središnje mjesto u *pastoralu promicanja svećenikih zvanja*. Prije svega jer se u Euharistiji molitva za zvanja najuže sjedinjuje s molitvom Krista, velikoga i vječnog Svećenika. Istodobno, brižnost svećenika u obavljanju euharistijske službe, povezana s promicanjem svjesna, aktivna i plodonosna sudjelovanja vjernika na Euharistiji, tvori učinkovit primjer i poticaj mladima da velikodušno odgovore na Božji poziv. Bog se često služi primjerom svećenikove gorljive pastirske ljubavi kako bi posijao i u srcu mladića razvio klicu svećeničkog zvanja. 32. Sve ovo pokazuje koliko je bolna i nenormalna situacija kršćanske zajednice kojoj, usprkos tomu što ima dostatan broj i različitost vjernika da tvori župu, ipak nedostaje svećenik da je vodi. Župa je zajednica krštenika koji izražavaju i potvrđuju vlastiti identitet nadasve po slavljenju euharistijske Žrtve. No, to zahtijeva prisutnost svećenika koji jedini može prikazati Euharistiju *in persona Christi*. Kada je zajednica lišena svećenika, opravdano se nastoji na nekakav način pomoći da se nastave nedjeljna slavlja tako da redovnici i laici koji vode svoju braću i sestre u molitvi na pohvalan način vrše svećeništvo zajedničko svim vjernicima, utemeljeno na milosti krštenja. No, takva se rješenja trebaju smatrati prolaznima dok je zajednica u očekivanju svećenika. Sakramentalna nepotpunost ovakvih slavlja treba prije svega potaknuti čitavu zajednicu da s većim žarom moli kako bi Gospodin poslao radnike u svoju žetvu (usp. Mt 9,38). Također je treba potaknuti da iskoristi sve druge bitne čimbenike prikladna pastorala zvanja, a da ne podlegne napasti traženja rješenja preko slabljenja moralnih i odgojnih kvaliteta koje se traže od kandidata za svećeništvo. 33. Kad je, zbog nedostatka svećenika, nezaređenim vjernicima povjereno sudjelovanje u pastoralnoj brizi jedne župe, neka ne zaborave da se, kako naučava Drugi vatikanski koncil, "nijedna kršćanska zajednica ne može izgrađivati ako nema svoj korijen i stožer u svetkovanju presvete Euharistije".(66) Stoga će njihova briga biti da u zajednici živom usčuvaju onu istinsku "glad" za Euharistijom koja će ih poticati da ne propuste nijednu prigodu da slave Misu, koristeći se čak i prigodnom nazočnošću svećenika kojemu po crkvenom pravu nije zabranjeno slavljenje Euharistije. **ČETVRTO POGHLAVLJE EUHARISTIJA I**

CRKVENO

ZAJEDNIŠTVO³⁴. Biskupska sinoda, na izvanrednom zasjedanju 1985., u "ekleziologiji zajedništva" prepoznala je središnju i temeljnu ideju dokumenata Drugoga vatikanskog koncila.(67) Dok se nalazi u stanju hodočašća ovdje na zemlji, Crkva je pozvana da uzdrži i promiče bilo zajedništvo s Presvetim Trojstvom, bilo zajedništvo među vjernicima. Kako bi ostvarila taj cilj, Crkva ima Riječ i Sakramente, osobito Euharistiju, po kojoj ona "neprekidno živi i raste"(68) te u kojoj istodobno izražava samu sebe. Nije slučajno pojam *communio* (pričest) postao jedno od osobitih imena ovoga uzvišenog Sakramenta. Euharistija se predstavlja kao vrhunac svih Sakramenata u dovođenju do savršenstva zajedništva s Bogom Ocem, po istovjetnosti s Jedinorođenim Sinom i po djelu Duha Svetoga. Ovu je istinu s oštrinom vjere izrazio čuveni crkveni pisac bizantske tradicije: u Euharistiji, "za razliku od svih drugih sakramenata, otajstvo [zajedništva] je tako savršeno da dovodi do vrhunca sva dobra: ovdje je konačan uvir svake ljudske želje jer tu postizemo Boga, a Bog se s nama združuje u najsavršenijem jedinstvu".(69) Upravo je stoga prikladno *u duši gajiti trajnu želju za euharistijskim Sakramentom*. Iz ovoga se je razvila praksa "duhovne pričesti" koja se je stoljećima sretno ustalila u Crkvi i koju sveti učitelji duhovnog života preporučuju. Sveta je Terezija od Isusa pisala: "Kad se ne pričestite i ne sudjelujete na misi, možete se duhovno pričestiti, što je veoma korisno... tako se u vas utiskuje mnogo ljubavi

našega Gospodina."(70) 35. Euharistijsko slavlje ipak ne može biti polazišna točka zajedništva, nego ga pretpostavlja kako bi ga učvrstilo te dovelo do savršenstva. Sakrament izražava tu svezu zajedništva bilo u njenoj *nevidljivoj* dimenziji koja nas, u Kristu, a po djelovanju Duha Svetoga, povezuje s Ocem i međusobno, bilo u njenoj *vidljivoj* dimenziji koja uključuje zajedništvo apostolskog nauka, sakramenata i hijerarhijskog reda. Intimni odnos koji postoji između nevidljivih i vidljivih elementa crkvenog zajedništva konstitutivan je za Crkvu kao sakrament spasenja.(71) Samo se u ovom kontekstu događa legitimno slavljenje Euharistije i istinsko sudjelovanje na njoj. Odatle proizlazi i zahtjev koji je intrinsečan Euharistiji da se slavi u zajedništvu te konkretno u cjelovitosti svojih sveza. 36. Nevidljivo zajedništvo, makar po svojoj naravi uvijek bilo u rastu, pretpostavlja život milosti po kojoj postajemo "dionicima božanske naravi" (1 Pt 1,4) te život prema krepostima vjere, ufanja i ljubavi. Samo se na taj način ima zajedništvo s Ocem, Sinom i Duhom Svetim. Nije dostatna vjera, nego je potrebno ustrajati u posvećujućoj milosti i ljubavi ostajući u krilu Crkve s "tijelom" i "srcem",(72) odnosno potrebna je, prema riječima sv. Pavla, "vjera ljubavlju djelotvorna" (Gal 5,6). Cjelovitost nevidljivih sveza jasna je moralna obveza kršćanina koji želi potpuno sudjelovati na Euharistiji pričešćujući se Kristovim tijelom i krvlju. Na tu obvezu podsjeća Apostol s upozorenjem: "neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije" (1 Kor 11,28). Sveti Ivan Zlatousti, snagom svoje rječitosti, opominjao je vjernike: "I ja dižem glas, vapim, molim i zaklinjem da se ovom svetom Stolu ne primičemo okaljanom i iskvarenom savješću. Takvo približavanje, uistinu, neće se moći nazvati pričest, makar tisuću puta dotaknuli Gospodinovo tijelo, nego osuda, muka i uvećanje kazni."(73) Na istoj crti *Katekizam Katolike Crkve* opravdano tvrdi: "Tko je, dakle, svjestan teškoga grijeha, treba prije nego pristupi pričesti pristupiti sakramentu Pomirenja."(74) Želim stoga ponoviti da vrijedi i da će u Crkvi uvijek vrijediti norma kojom je Tridentski koncil konkretizirao strogu opomenu apostola Pavla ustvrđujući da u pogledu dostojna primanja Euharistije "mora prethoditi ispovijest grijeha, kad je netko svjestan smrtnoga grijeha".(75) 37. Euharistija i Pokora su dva usko povezana sakramenta. Ako Euharistija uprisutnjuje otkupiteljsku Žrtvu Križa sakramentalno je ovjekovječujući, to znači da iz nje proizlazi trajan zahtjev za obraćenjem, za osobnim odgovorom na što je sv. Pavao uputio poticaj kršćanima Korinta: "Umjesto Krista zaklinjemo: dajte, pomirite se s Bogom" (2 Kor 5,20). Ako je savjest kršćanina opterećena teškim grijehom, tada pokornički hod preko sakramenta Pomirenja postaje obvezatan put kako bi se pristupilo punom sudjelovanju na euharistijskoj Žrtvi. Sud o stanju milosti, dakako, tiče se samo osobe koja je u pitanju budući da je riječ o procjeni savjesti. U slučajevima pak izvanjskog ponašanja koje je teško, očito i postojano protivno moralnoj normi, Crkva se, u svojoj pastoralnoj brizi za dobar zajednički poredak i zbog poštovanja prema Sakramentu, ne može ne osjetiti izravno uključenom. Na ovu se situaciju očite moralne neraspoloživosti odnosi norma Zakonika kanonskog prava o nepripuštanju na euharistijsku pričest onih koji "tvrdoglavo ustraju u očitom teškom grijehu".(76) 38. Crkveno je zajedništvo, kako sam već rekao, i *vidljivo* te se izražava u svezama koje nabroja sam Koncil kad poučava: "Potpuno se uključuju u društvo Crkve oni koji, imajući Kristov Duh, potpuno primaju njezinu organizaciju i sva sredstva spasenja u njoj ustanovljena i u njezinu se vidljivom ustrojstvu združuju s Kristom koji njom upravlja po Vrhovnom Svećeniku i biskupima, naime vezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvene uprave i zajednice." (77) Budući da je vrhovno sakramentalno očitovanje zajedništva u Crkvi, Euharistija zahtijeva da se slavi u *kontekstu cjelovitosti i izvanjskih sveza zajedništva*. Na osobit način, budući da ona "poput vrhunca duhovnog života i svrha svih drugih Sakramenata"(78) zahtijeva da veze zajedništva u Sakramentima budu stvarne, osobito u krštenju i svećeničkom redu. Nije moguće podijeliti pričest osobi koja nije krštena ili koja odbija cjelovitu istinu vjere o euharistijskom Otajstvu. Krist je istina i svjedoči za istinu (usp. Iv 14,6; 18,37); Sakrament njegova tijela i krvi ne dopušta prijetvornost. 39. Osim toga, zbog samoga značaja crkvenoga zajedništva i njegova odnosa prema sakramentu Euharistije, treba podsjetiti da "euharistijska Žrtva, makar se uvijek slavila u nekoj posebnoj zajednici, nije nikada slavljena samo od te zajednice. Primajući Gospodinovu euharistijsku prisutnost, zajednica prima

cjelokupan dar spasenja te se tako očituje, i u svojoj dugotrajnoj vidljivoj posebnosti, kao slika i istinska prisutnost jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve". (79) Iz ovoga proizlazi da se uistinu euharistijska zajednica ne može zatvoriti u samu sebe, kao da bi bila samodostatna, nego se treba držati u sukladnosti sa svim drugim katoličkim zajednicama. Crkveno zajedništvo euharistijskog zbora je zajedništvo s vlastitim *biskupom* te s *Rimskim Prvosvećenikom*. Biskup je vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojoj mjesnoj Crkvi. (80) Stoga bi bilo veoma neumjesno kad bi se Euharistija, najizvršnji Sakrament jedinstva Crkve, slavila bez istinskog zajedništva s biskupom. Sv. je Ignacije Antiohijski pisao: "Neka se valjanom smatra ona Euharistija koja se vrši pod biskupom ili onim koga on ovlasti." (81) Isto tako, budući da je "Rimski Biskup kao Petrov nasljednik trajno i vidljivo počelo i temelj jedinstva kako biskupa tako i mnoštva vjernika", (82) zajedništvo s njime je nutarnji zahtjev slavljenja euharistijske Žrtve. Odavde proizlazi velika istina koju Liturgija izražava na razne načine: "Svako je slavljenje Euharistije učinjeno u zajedništvu ne samo s vlastitim biskupom, nego i s Papom, te biskupskim redom, s čitavim klerom i s cijelim narodom Božjim. Svaka valjana Euharistija izražava ovo opće zajedništvo s Petrom i s čitavom Crkvom, ili objektivno na njega upućuje, kao u slučaju kršćanskih Crkava odijeljenih od Rima." (83) 40. Euharistijastvara zajedništvo te *odgaja za zajedništvo*. Sv. je Pavao pisao vjernicima u Korintu pokazujući koliko su njihove podjele, koje su se očitovale na euharistijskim zborovima, u suprotnosti s onim što su slavili, s Večernom Gospodnjom. Stoga ih Apostol poziva da razmisle o istinskoj zbilji Euharistije kako bi ih povratio duhu bratskog zajedništva (usp. 1 Kor 11,17–34). Sv. je Augustin kao odjek ponovio ovaj zahtjev, podsjećajući na Apostolove riječi: "Vi ste Kristovo tijelo i njegovi udovi" (1 Kor 12,27) te je rekao: "Ako ste njegovo tijelo i njegovi udovi, na stolu je Gospodnjem položeno ono što je vaše otajstvo; da, vi primete ovo što je vaše otajstvo." (84) Iz ove je tvrdnje zaključio: "Krist Gospodin... je na svome stolu posvetio otajstvo našega mira i jedinstva. Tko prima otajstvo jedinstva, a ne čuva vez mira, ne prima otajstvo u svoju korist, nego dokaz protiv sebe." (85) 41. Ova osobita učinkovitost u promicanju zajedništva, a koja je Euharistiji vlastita, jest jedan od razloga važnosti nedjeljne Mise. O ovom i drugim razlozima zbog kojih je nedjeljna Misa od temeljne važnosti za život Crkve i pojedinih vjernika pisao sam u apostolskom pismu o posvećivanju nedjelje *Dies Domini*. (86) Podsjetio sam, između ostaloga, da je za vjernike sudjelovanje na nedjeljnoj Misi obveza, osim ako imaju tešku zapreku, a pastirima se nameće sukladna dužnost da svima ponude stvarnu mogućnost da izvrše ovu zapovijed. (87) Nedavno sam, u apostolskom pismu *Novo millennio ineunte*, u izlaganju pastoralnog hoda Crkve na početku trećeg tisućljeća, htio osobito istaknuti nedjeljnu Euharistiju naglašavajući njenu učinkovitost u izgradnji zajedništva: "Nedjeljna je Euharistija – napisao sam – povlašteno mjesto gdje je zajedništvo trajno naviještano i hranjeno. Upravo po euharistijskom sudjelovanju *dan Gospodnji* postaje također *dan Crkve* koja tako na učinkovit način može izvršiti svoju ulogu sakramenta jedinstva." (88) 42. Čuvanje i promicanje crkvenoga zajedništva zadaća je svakog vjernika koji u Euharistiji, kao sakramentu jedinstva Crkve, nalazi polje osobite skrbi. Konkretnije, ova je zadaća osobita odgovornost pastira Crkve, svakoga u vlastitom stupnju i prema vlastitoj crkvenoj službi. Stoga je Crkva dala norme koje ciljaju na poticanje što češćega i plodonosnijeg pristupa vjernika k euharistijskom Stolu, a ujedno na određivanje objektivnih uvjeta pod kojima se treba uzdržati od dijeljenja pričesti. Brižnost u vjernu opsluživanju tih normi postaje stvaran izražaj ljubavi prema Euharistiji i prema Crkvi. 43. U promatranju Euharistije kao sakramenta crkvenog zajedništva postoji jedna tema koju se ne smije ispustiti zbog njene važnosti, naime, *njen odnos prema ekumenskom djelovanju*. Svi moramo zahvaliti Presvetome Trojstvu jer su, ovih posljednjih desetljeća, mnogi vjernici sa svih strana svijeta dirnuti gorućom željom za jedinstvom svih kršćana. Drugi vatikanski koncil, na početku Dekreta o ekumenizmu, prepoznaje u tome osobit Božji dar. (89) Uistinu, riječ je o milosti Božjoj koja je na ekumenskom putu pokrenula bilo nas, sinove Katoličke crkve, bilo našu braću iz drugih Crkava i crkvenih zajednica. Težnja prema cilju jedinstva potiče nas da okrenemo pogled k Euharistiji, koja je vrhovni Sakrament jedinstva Naroda Božjega, budući da mu je prikladan izričaj i nenadmašiv izvor. (90) U slavljenju

euharistijske Žrtve Crkva uzdiže svoju molitvu Bogu, milosrdnom Ocu, da svojoj djeci daruje puninu Duha Svetoga kako bi u Kristu postali jedno tijelo i jedan duh.(91) U prinošenju ove molitve Ocu svjetla, od kojega dolazi "svaki dobar dar i svaki savršen poklon" (Jak 1,17), Crkva vjeruje u njenu učinkovitost budući da je moli u zajedništvu s glavom i zaručnikom Kristom, koji molitvu zaručnice čini svojom, sjedinjujući je sa svojom otkupiteljskom žrtvom. 44. Upravo stoga što jedinstvo Crkve, koje Euharistija ostvaruje po žrtvi i zajedništvu s Gospodinovim tijelom i krvlju, ima neotklonjivu potrebu potpuna zajedništva u svezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvene uprave, nije moguće slaviti istu euharistijsku liturgiju sve dok se ne ustanovi cjelovitost tih sveza. Takvo suslavlje ne bi bilo valjano sredstvo, a moglo bi se pokazati *zaprekom u postizanju punog zajedništva*, ublažujući osjećaj udaljenosti od cilja i uvodeći ili pogoršavajući sumnju o jednoj ili drugoj vjerskoj istini. Hod prema punom jedinstvu ne može se učiniti osim u istini. Na ovome polju zabrane crkvenih zakona ne ostavljaju prostora za nesigurnost,(92) a u vjernosti moralnim normama koje je proglasio Drugi vatikanski koncil.(93)Htio bih iznova istaknuti ono što sam izrekao u enciklici *Ut unum sint*, nakon što sam upozorio na nemogućnost zajedničke Euharistije: "Ipak mi imamo žarku želju zajednički slaviti jednu Gospodnju Euharistiju i ta želja već postaje zajedničkom hvalom, isti vapaj. Zajedno se obraćamo Ocu i to činimo sve više 'jednim srcem'."(94)

45. Ako ni u jednom slučaju nije dopušteno euharistijsko slavljenje zbog manjka punog zajedništva, isto ne vrijedi s obzirom na dijeljenje pričesti *u osobitim prigodama pojedincima* koji pripadaju Crkvama ili crkvenim zajednicama koje se ne nalaze u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom. U tom slučaju nakana je odgovoriti na tešku duhovnu potrebu u pogledu vječnog spasenja pojedinih vjernika, a ne ostvariti *interkomuniju* koja nije moguća sve dok se potpuno ne uspostave vidljive sveze crkvenoga zajedništva.

U tom je smislu djelovao Drugi vatikanski koncil utvrđujući kakav stav treba zauzeti prema istočnjacima, koji su u dobroj vjeri odijeljeni od Katoličke crkve, ako spontano zatraže da prime Euharistiju od katoličkog službenika te ako su dobro raspoloženi.(95) Ovaj su način postupanja potom potvrdila oba Kodeksa koji su također razmotrili, vodeći računa o prikladnim prilagodbama, slučaj drugih neistočnih kršćana koji nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom.(96)

46. U enciklici *Ut unum sint* i sâm sam pokazao da cijenim ovaj propis koji dopušta da se providi na spasenje duša, s dužnim razlučivanjem: "Razlog radosti je podsjetiti da katolički službenici mogu u određenim posebnim slučajevima podijeliti sakrament euharistije, pomirenja, bolesničkog pomazanja drugim kršćanima koji nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom, ali ih žarko žele primiti, slobodno ih traže i očituju vjeru koju Katolička crkva ispovijeda u tim sakramentima. I obratno, u određenim slučajevima i u posebnim okolnostima katolici se također mogu obratiti za iste sakramente onim Crkvama u kojima su oni valjani."(97)

Potrebno je dobro paziti na te uvjete, koji su neotklonjivi, makar se radilo o osobitim određenim slučajevima, budući da odbacivanje jedne ili više vjerskih istina o ovim sakramentima, a među njima i one koja se tiče nužnosti ministerijalnog svećeništva kako bi sakramenti bili valjani, tražitelja čini nerasploženim za njihovo legitimno primanje. I obratno, vjernik katolik ne će moći primiti pričest u zajednici kojoj nedostaje valjan sakrament reda.(98)

Vjerno opsluživanje svih donesenih normi o ovoj materiji(99) očitovanje je te istodobno i jamstvo

ljubavi bilo prema Isusu Kristu u Presvetome Sakramentu, bilo prema braći druge kršćanske ispovijesti kojima smo dužni posvjedočiti istinu, kao i prema samom promicanju jedinstva.

PETO POGLAVLJE DOLIENOST EUHARISTIJSKOG SLAVLJA

47. Tko u sinoptičkim evanđeljima čita izvještaj o ustanovljenju Euharistije, ostaje pogođen jednostavnošću, a ujedno i "ozbiljnošću" kojom Isus, na Posljednjoj večeri, ustanovljuje veliki Sakrament. Postoji prizor koji je, u određenom smislu, preludij ustanove: to je *pomazanje u Betaniji*. Jedna žena, koju Ivan poistovjećuje s Marijom, Lazarovom sestrom, izlijeva na Isusovu glavu posudu *dragocjene pomasti*, izazivajući kod učenika – osobito kod Jude (usp. Mt 26,8; Mk 14,4; Iv 12,4) – prosvjednu reakciju kao da je taj čin, s obzirom na potrebe siromaha, nedopustivo "rasipanje". No, Isusovo je vrednovanje posve drugačije. Ne umanjujući dužnost ljubavi prema potrebnima, kojima će se učenici uvijek trebati posvećivati – "siromahe uvijek imate uza se" (Mt 26,11; Mk 14,7; Iv 12,8) – On gleda na skori događaj svoje smrti i pokopa te cijeni pomazanje koje mu je dano kao anticipaciju one časti koje će njegovo tijelo biti dostojno i poslije smrti budući da je neraskidivo povezano s otajstvom njegove osobe.

Kod sinoptika se izvještaj nastavlja zaduženjem koje Isus daje učenicima da *brižno pripreve 'veliku dvoranu'* nužnu za blagovanje pashalne večere (usp. Mk 14,15; Lk 22,12) i s pripovijedanjem o ustanovi Euharistije. Omogućujući barem djelomično uočiti okvir *židovskih obijaja* pashalne večere sve do pjevanja Hallela (usp. Mt 26,30; Mk 14,26), izvještaj donosi, koliko sažeto, toliko i svečano, makar u varijantama različitih tradicija, riječi koje Isus izgovara nad kruhom i vinom, koje uzima kao konkretne izražaje svoga darovanoga tijela i svoje prolivene krvi. Na sve ove pojedinosti evanđelisti podsjećaju u svjetlu prakse "lomljenja kruha" koje se je već učvrstilo u prvoj Crkvi. No, zasigurno od Isusova vremena pa nadalje, događaj Velikog četvrtka vidljivo nosi crte liturgijske "osjetljivosti", uobličene na starozavjetnoj tradiciji te spremnoj da se preoblikuje u kršćansko slavlje u skladu s novim sadržajem Pashe.

48. Poput žene koja je izvršila pomazanje u Betaniji, *Crkva se ne boji "rasipništva"*, koristeći najbolje od onoga što ima kako bi izrazila svoje divljenje i klanjanje pred *neizmjernim darom Euharistije*. Ne manje od prvih učenika zaduženih da pripreve 'veliku dvoranu', ona se je tijekom stoljećâ i u susretu s različitim kulturama osjetila potaknutom slaviti Euharistiju u kontekstu dostojnom tako velikog Otajstva. Na temelju Isusovih riječi i gesta, razvijajući židovsku obrednu baštinu, rođena je *kršćanska liturgija*. Što bi, uistinu, moglo na prikladan način izraziti primanje dara kojim se božanski Zaručnik neprestano dariva Crkvi-Zaručnici omogućujući svakom naraštaju pristup k euharistijskoj Žrtvi jednom zauvijek prinesenoj na Križu te se čineći hranom svih vjernika? Ako logika "gozbe" upućuje na familijarnost, Crkva nikada nije popustila napasti da banalizira ovu "prisnost" sa svojim Zaručnikom zaboravljajući da je On ujedno i njen Gospodin te da "gozba" zauvijek ostaje žrtvena gozba, označena krvlju prolivenoj na Golgoti. *Euharistijska je gozba uistinu "sveta" gozba* u kojoj jednostavnost znakova krije bezdan Božje svetosti: "O

Sacrum convivium, in quo Christus sumitur!" (O sveta gozbo, na kojoj se Krist blaguje!) Kruh koji se lomi na našim oltarima i koji je prinesen za nas putnike koji putujemo stazama ovoga svijeta jest "*panis angelorum*", kruh anđeoski, kojemu se nije moguće približiti osim s poniznošću satnika iz Evanđelja: "Gospodine, nisam dostojan da uniđeš pod krov moj" (Mt 8,8; Lk 7,6).

49. Vodeći računa o ovom uzvišenom smislu otajstva, razumljivo je kako se je tijekom povijesti vjera Crkve u euharistijsko Otajstvo izrazila ne samo preko zahtjeva nutarnjega pobožnog stava, nego i *preko cijelog niza izvanjskih izričaja*, okrenutih prisjećanju i naglašavanju veličine slavjenog otajstva. To je postupno dovelo do razvoja *osobitog oblika ureenja euharistijske liturgije*, u poštivanju različitih crkvenih tradicija koje su opravdano ustanovljene. Na tom se je temelju razvila i *bogata umjetnika baština*. Arhitektura, kiparstvo, slikarstvo, glazba, pod utjecajem kršćanskog otajstva, u Euharistiji su izravno ili neizravno pronašli izvor velikog nadahnuća.

To je bio, primjerice, slučaj s arhitekturom koja je, čim joj je to omogućio povijesni kontekst, učinila prijelaz od početnih euharistijskih slavlja u "*domusu*" kršćanskih obitelji ka svečanim *bazilikama* prvih stoljeća, preko srednjovjekovnih veličanstvenih *katedrala* sve do velikih ili malih *crkava* koje su malo- -pomalo nikle u zemljama u koje je stiglo kršćanstvo. Oblici oltara i svetohraništa razvili su se unutar liturgijskog prostora ne samo pod utjecajem umjetničkog nadahnuća, nego i pod zahtjevom točnog razumijevanja Otajstva. Isto se može reći i za crkvenu glazbu, *musica sacra*, ako samo pomislimo na nadahnute gregorijanske melodije, na tolike, često velike, autore koji su se nadahnjivali na liturgijskim tekstovima Svete Mise. Ne ističe li se možda i golema količina *umjetnikih izvedaba*, od ostvarenja kakva dobra obrtnika do istinskih umjetničkih djela, na polju crkvenog posuđa i ruha potrebna za euharistijsko slavlje?

Može se reći da je Euharistija, dok je oblikovala Crkvu i duhovnost, snažno utjecala na "kulturu", osobito na umjetnost.

50. U ovom pregnuću klanjanja Otajstvu, doživljenom u obrednoj i estetskoj perspektivi, u određenom su se smislu "natjecali" kršćani Zapada i Istoka. Kako ne zahvaliti Gospodinu osobito za doprinos koji su kršćanskoj umjetnosti dala velika arhitektonska i slikarska djela grčko-izantske tradicije te cjelokupnoga zemljopisno-kulturnog slavenskog područja. Na Istoku je sakralna umjetnost sačuvala posebno snažan osjećaj za otajstvo, potičući umjetnike da vlastitu zauzetost u stvaranju lijepoga shvate ne samo kao izražaj svoga genija, nego i kao *autentinu službu vjeri*. Idući daleko iznad čisto tehničke vještine, znali su se u poslušnosti otvoriti nadahnuću Duha Božjega.

Sjaj arhitekture i mozaika kršćanskog Istoka i Zapada opća su baština svih vjernika te u sebi nose nadu, a rekao bih i zalog, željenoga punog zajedništva u vjeri i slavlju. To pretpostavlja i zahtijeva, kao na čuvenoj Rublevoj ikoni Trojstva, *duboko euharistijsku Crkvu* u kojoj je prisutnost Kristova otajstva u lomljenju kruha kao uronjena u neizrecivo jedinstvo triju božanskih Osoba, čineći samu Crkvu "ikonom" Trojstva.

U ovoj perspektivi umjetnosti, koja u svim svojim elementima teži izraziti smisao Euharistije prema naučavanju Crkve, potrebno je voditi računa o normama koje uređuju *gradnju i ureenje svetih zgrada*. Širok je kreativni prostor koji je Crkva oduvijek prepuštala umjetnicima, kako nam to povijest svjedoči, a kako sam to i sam naglasio u *Pismu umjetnicima*. (100) No, sakralna se umjetnost mora odlikovati po svojoj sposobnosti da na prikladan način izrazi Otajstvo shvaćeno u punini vjere Crkve te prema prikladnim pastoralnim uputama koje daju nadležne crkvene vlasti. To vrijedi kako za likovne umjetnosti, tako i za crkvenu glazbu.

51. Ono što se je, na području sakralne umjetnosti i liturgijske discipline, ostvarilo u zemljama koje su u starini primile kršćanstvo, razvija se i na *kontinentima na kojima je kršćanstvo mlađe*. To je usmjerenje na koje je ukazao Drugi vatikanski koncil; naime, na potrebu zdrave i nužne "inkulturacije". Na svojim brojnim pastoralnim putovanjima imao sam prigodu, na svim stranama svijeta, primijetiti koliku životnost u sebi ima euharistijsko slavlje u dodiru s oblicima, stilovima i osjetljivošću različitih kultura. Prilagođujući se promjenjivim uvjetima vremena i prostora, Euharistija nudi hranu ne samo pojedincima, nego čitavim narodima te oblikuje kulture kršćanskog nadahnuća.

Ipak je nužno da ovaj važan posao prilagodbe bude obavljen u trajnoj svijesti o neizrecivosti Otajstva u kojem se treba ogledati svaki naraštaj. "Blago" je odveć veliko i dragocjeno, a da bi se riskiralo njegovo osiromašenje ili ga se kompromitiralo različitim eksperimentima ili novim praksama koje ne bi, nakon pomna ispitivanja, odobrile nadležne crkvene vlasti. Središnje mjesto euharistijskog Otajstva jest takvo da zahtijeva da se spomenuto ispitivanje obavi u uskoj suradnji sa Svetom Stolicom. Kako sam zapisao u post-sinodalnoj apostolskoj pobudnici *Ecclesia in Asia*, "slična je suradnja bitna jer Sveta Liturgija izražava i slavi jedincatu vjeru koju svi ispovijedaju te, budući da je baština čitave Crkve, ne može biti određena mjesnim Crkvama izoliranima od opće Crkve".(101)

52. Iz rečenoga, razumljiva je velika odgovornost koju, u euharistijskom slavlju, imaju nadasve svećenici na koje spada da joj predsjedaju *in persona Christi*, osiguravajući svjedočanstvo i službu zajedništva ne samo zajednici koja izravno sudjeluje na slavlju, nego i općoj Crkvi koja je uključena u svaku Euharistiju. Nažalost, potrebno je sa žalošću spomenuti da, osobito u godinama koje su uslijedile nakon koncilske liturgijske obnove, a zbog krivo shvaćene kreativnosti i prilagodbe, *nije nedostajalo zloraba* koje su bile izvor trpljenja mnogima. Određena reakcija na "formalizam" navela je neke, osobito u nekim krajevima, da neobvezatnima smatraju "oblike" izabrane na temelju velike crkvene liturgijske tradicije i Učiteljstva te da uvedu novotarije, neodobrene i često potpuno neprikladne.

Stoga osjećam dužnost uputiti topao poziv kako bi se u euharistijskim slavljima liturgijski propisi obdržavali s velikom vjernošću. Oni su konkretan izričaj autentične crkvenosti Euharistije te je to njihov najdublji smisao. Liturgija nikada nije nečije privatno vlasništvo, ni slavitelja ni zajednice u kojoj se slave Otajstva. Apostol je Pavao morao uputiti žestoke riječi zajednici u Korintu zbog teških pogrešaka u njihovim euharistijskim slavljima koja su dovela do podjela (*skismata*) i do

pojave strančarenja (*haireseis*) (usp. 1 Kor 11,17–34). I u naše bi vrijeme poslušnost liturgijskim propisima trebala biti nanovo otkrivena kao odraz i svjedočanstvo jedne i opće Crkve, prisutne u svakom slavljenu Euharistije. Svećenik koji vjerno slavi Misu po liturgijskim propisima i zajednica koja ih prihvaća, na tih, ali rječit način pokazuju svoju ljubav prema Crkvi. Upravo kako bih osnažio ovaj duboki smisao liturgijskih propisa, zatražio sam od nadležnih ureda Rimske kurije da pripreve poseban dokument, uključujući i propise pravne naravi, o ovoj veoma važnoj materiji. Nikome nije dopušteno podcijeniti Otajstvo povjereno našim rukama: ono je previše veliko da bi si itko dopustio njime slobodno raspolagati, a da ne bi poštivao njegov sveti značaj i univerzalnost.

ŠESTO POGLAVLJE U ŠKOLI MARIJE,

"EUHARISTIJSKE" ŽENE⁵³. Ako želimo otkriti sve bogatstvo intimnog odnosa koji veže Crkvu i Euharistiju, ne možemo zaboraviti Mariju, Majku i uzor Crkve. U apostolskom pismu *Rosarium Virginis Mariae*, ukazujući na Presvetu Djevicu kao Učiteljicu u promatranju Kristova lica, među otajstva svjetla uključio sam i *ustanovu Euharistije*.⁽¹⁰²⁾ Doista, Marija nas može voditi prema ovom Presvetom Sakramentu jer s njime ima odnos. Na prvi pogled, Evanđelje šuti o ovoj temi. U izvještaju o ustanovljenju, u večeri Velikog četvrtka, ne govori se o Mariji. No, zna se da je bila prisutna među apostolima, "jednodušno postojanima u molitvi" (Dj 1,14), *u prvoj zajednici okupljenoj nakon Uzašašća, u oekivanju Duhova*. Ova njena prisutnost zasigurno nije mogla uzmanjkati i u euharistijskim slavljinama među braćom prvih naraštaja kršćana, postojanima "u lomljenju kruha" (Dj 2,42). No, bez obzira na njeno sudjelovanje na euharistijskoj Gozbi, Marijin odnos prema Euharistiji može se neizravno ocrtati polazeći od njena nutarnjeg stava. *Marija je "euharistijska" žena itavim svojim životom*. Crkva, promatrajući Mariju kao svoj uzor, pozvana je nasljedovati je i u njenu odnosu s ovim presvetim Otajstvom.⁵⁴ *Mysterium fidei!* Ako je Euharistija tajna vjere, koja toliko nadilazi naš razum da nas poziva na najčišće predanje Božjoj riječi, nitko nam kao Marija "ne može biti potpora i vodič u stjecanju sličnog stava. Naše ponavaljanje Kristove geste na Posljednjoj večeri, kao ispunjenje njegove zapovijedi: "Ovo činite meni na spomen!", istodobno postaje prihvaćanje Marijina poziva da ga bez oklijevanja poslušamo: "Učinite sve što vam kaže" (Iv 2,5). S brižnim majčinskim stavom na svadbi u Kani Marija kao da nam kaže: "Ne kolebajte se, uzdajte se u riječ moga Sina. On, koji je bio kadar pretvoriti vodu u vino, isto je tako kadar pretvoriti kruh i vino u svoje tijelo i svoju krv, predajući vjernicima u tom otajstvu živi spomen-čin svoje Pashe, postajući tako 'kruhom života'."⁵⁵ U određenom je smislu Marija živjela svoju *euharistijsku vjeru* i prije ustanovljenja Euharistije budući da je *prinijela svoje djeviansko krilo za utjelovljenje Riječi Božje*. Euharistija se, dok upućuje na muku i uskrsnuće, istodobno nalazi u kontinuitetu s utjelovljenjem. Marija je u Navještenju začela Sina Božjega u fizičkoj stvarnosti njegova tijela i krvi, anticipirajući u sebi ono što će u određenoj mjeri sakramentalno biti ostvareno u svakom vjerniku koji, pod prilikama kruha i vina, prima tijelo i krv Gospodnju. Postoji stoga *duboka analogija* između *fiat* koji je Marija izgovorila na anđelove riječi i *amen* koji izgovara svaki vjernik kad prima tijelo Gospodnje. Od Marije se je tražilo da povjeruje da je onaj koga je začela "po djelovanju Duha Svetoga" "Sin Božji" (usp. Lk 1,30–35). U kontinuitetu s vjerom Djevice, u euharistijskom se Otajstvu od nas traži da povjerujemo da se isti Isus, Sin Božji i Sin Marijin, uprisutnjuje s čitavim svojim ljudsko-božanskim bićem pod prilikama kruha i vina. "Blažena ti što povjerova" (Lk 1,45). Marija je, u otajstvu Utjelovljenja, anticipirala i euharistijsku vjeru Crkve. Kada, u Pohođenju, u krilu nosi Riječ koja je tijelom postala, ona je, na neki način, "svetohranište" – prvo "svetohranište" u povijesti – u kojem se Sin Božji, još nevidljiv ljudskim očima, izlaže na klanjanje Elizabeti, gotovo "zračeci" svoje svjetlo preko Marijinih očiju i glasa. Nije li Marijin pogled, zanesen

promatranjem lica Krista, tek rođena i položena na njene ruke, nedostiživ uzor ljubavi na kojoj se i mi moramo nadahnuti svaki put kad primimo svetu pričest?⁵⁶ Marija je, cijelim svojim životom uz Krista, a ne samo na Kalvariji, svojom učinila *žrtvenu dimenziju Euharistije*. Kada je nosila dijete Isusa u hram u Jeruzalemu "kako bi ga prikazala Gospodinu" (Lk 2,22), čula je navještaj staroga Šimuna da će ono Dijete postati "znak osporavan", a da će "mač" probosti njenu dušu (usp. Lk 2,34–35). Tako je unaprijed naviještena drama raspetoga Sina, a na neki je način predoznačen i "*stabat Mater*" Djevice uz podnožje Križa. Pripravljajući se iz dana u dan za Kalvariju, Marija živi jednu vrst "anticipirane Euharistije", reklo bi se "duhovne pričesti" želje i prinosa koji će svoje ispunjenje imati u sjedinjenju sa Sinom u mucu, a potom će se, u post-pashalno vrijeme, izraziti njenim sudjelovanjem u euharistijskom slavlju kojem će predsjedati apostoli, kao "spomen-činu" muke. Što li je Marija osjećala dok je s usta Petra, Ivana, Jakova i ostalih apostola slušala riječi s Posljednje večere: "Ovo je moje tijelo koje se za vas predaje" (Lk 22,19)? Ono tijelo, žrtvano i nanovo predstavljeno u sakramentalnim znakovima, bijaše isto tijelo koje je začela u svojoj utrobi! Primiti Euharistiju za Mariju je moralo značiti kao da iznova u krilo prima ono srce koje je kucalo zajedno s njenim i oživljavanje onoga što je iskusila pod Križem.⁵⁷ "Ovo činite meni na spomen" (Lk 22,19). U "spomen-činu" Kalvarije prisutno je sve ono što je Krist izvršio u svojoj mucu i smrti. Stoga je prisutno i *ono što je Krist ispunio i prema Majci*, a u našu korist. Njoj uistinu predaje ljubljenoga učenika, a u njemu predaje svakoga od nas: "Evo ti sina!" Isto kaže i svakome od nas: "Evo ti majke!" (usp. Iv 19,26–27). U Euharistiji živjeti spomen-čin Kristove smrti znači također trajno primati ovaj dar. To znači, po Ivanovu primjeru, sa sobom uzeti onu koja nam je svaki put darovana kao Majka. Istodobno, to znači i zauzetost da se suobličimo Kristu dolazeći u Majčinu školu i dopuštajući joj da nas prati. Marija je, s Crkvom i kao Majka Crkve, prisutna u svakom našem euharistijskom slavlju. Ako su Crkva i Euharistija nerazdruživo povezani, to treba reći i za Mariju i Euharistiju. To je razlog zašto se već od najstarijih vremena u euharistijskim slavljinama, u Crkvama Istoka i Zapada, uvijek spominje Marija.⁵⁸ U Euharistiji Crkva se potpuno sjedinjuje s Kristom i njegovom žrtvom, poprimajući Marijin duh. Ova se istina dublje može shvatiti *išitavajui Velia* pod euharistijskim vidom. Euharistija je uistinu, poput Marijine pjesme, prije svega hvala i zahvaljivanje. Kada Marija kliče: "Veliča duša moja Gospodina i klikće duh moj u Bogu mome spasitelju", ona u krilu nosi Isusa. Hvali Oca "za" Isusa, ali ga hvali također "u" Isusu i "s" Isusom. Upravo je to istinski "euharistijski stav". Istodobno se Marija sjeća divnih djela koja je Bog učinio u povijesti spasenja, prema obećanju danu ocima (usp. Lk 1,55), navješćujući čudo koje sva druga nadvisuje, otkupiteljsko Utjelovljenje. U *Velia*, naposljetku, prisutna je eshatološka protegnutost Euharistije. Svaki put kad se Sin Božji nama iznova predstavlja u "siromaštvu" sakramentalnih znakova, kruha i vina, u svijet je položeno sjeme one nove povijesti u kojoj su "silni oboreni s prijestolja", a "uzvišeni ponizni" (usp. Lk 1,52). Marija pjeva o onom "novom nebu" i "novoj zemlji" koji su u Euharistiji našli svoju anticipaciju, a u određenom smislu i svoj plan i program. Ako *Velia* izražava Marijinu duhovnost, ne postoji ništa veće od te duhovnosti što nam može pomoći u življenju euharistijskog Otajstva. Euharistija nam je dana kako bi sav naš život, poput Marijina, postao jedan *Velia*. **ZAKLJUČAK**

59. "*Ave, verum corpus natum de Maria Virgine!*" Prije nekoliko godina slavio sam pedesetu obljetnicu svoga svećeništva. Dar je milosti što mogu danas, na Veliki četvrtak, kad pada *dvadeset i pet obljetnica moje petrovske službe*, ponuditi Crkvi ovu encikliku o Euharistiji. To činim sa srcem prepunim zahvalnosti. Preko pola stoljeća, svaki dan, od onoga 2. studenoga 1946. kad sam slavio svoju prvu misu u kripti Sv. Leonarda u Wavel katedrali u Krakowu, moje oči počivaju na hostiji i kaležu, u kojima su se na neki način "saželi" vrijeme i prostor te u kojima je golgothska drama predstavljena uživo, otkrivajući svoju otajstvenu "istodobnost". Svaki je dan moja vjera u kruhu i vinu iznova mogla prepoznati božanskog Putnika koji je jednoga dana stao uz bok dvojice učenika iz Emausa kako bi im oči otvorio svjetlu, a srca nadi (usp. Lk 24,13–35).

Dopustite, predraga moja braćo i sestre, da osobnim oduševljenjem, a kao potporu vašoj vjeri, posvjedočim svoju vjeru u Presvetu Euharistiju. "*Ave, verum corpus natum de Maria Virgine, / vere passum, immolatum, in cruce pro homine!*" Ovdje se nalazi blago Crkve, srce svijeta, zalog ispunjenja za kojim svaki čovjek, makar i nesvjesno, žudi. Otajstvo veliko, koje nas nadvisuje, a zasigurno i kuša sposobnosti našega razuma da ide iznad pojavnosti. Ovdje se naša osjetila varaju – "*visus, tactus, gustus in te fallitur*", rečeno je u himnu *Adoro te devoto (Klanjam ti se smjerno)* – ali samo vjera, ukorijenjena u riječi Kristovoj, po apostolima predana, dostaje nam. Dopustite da poput Petra na koncu euharistijskog govora u Ivanovu Evanđelju, u ime čitave Crkve, u ime svakoga od vas, Kristu ponovim: "Gospodine, kome da idemo? Ti imaš riječi života vječnoga" (Iv 6,68).

60. U zoru ovoga trećeg tisućljeća svi smo mi, djeca Crkve, potaknuti da s obnovljenim zanosom hodimo u kršćanskom životu. Kako sam napisao u apostolskom pismu *Novo millennio ineunte*: "Nije, dakle, riječ o izmišljanju 'novog programa'. Program već postoji: to je onaj koji oduvijek proizlazi iz evanđelja i žive predaje. On u konačnici ima središte u samome Kristu kojega treba upoznati, ljubiti, nasljedovati, kako bi se u njemu živio trojstveni život i s njime preobražavala povijest sve do njezina ispunjenja u nebeskom Jeruzalemu."¹⁰³ Izvršenje ovoga programa obnovljenoga zanosu u kršćanskom životu događa se po Euharistiji.

Svako zauzimanje za svetost, svako djelo usmjereno ostvarenju poslanja Crkve, svako izvršenje pastoralnih planova mora nužnu snagu crpiti iz euharistijskog Otajstva te se prema njemu usmjeriti kao prema svome vrhuncu. U Euharistiji imamo Isusa, imamo njegovu otkupiteljsku žrtvu, imamo njegovo uskrsnuće, imamo dar Duha Svetoga, imamo klanjanje, poslušnost i ljubav prema Ocu. Ako bismo zanemarili Euharistiju, kako bismo mogli naći lijeka našoj nedostatnosti?

61. Euharistijsko Otajstvo – žrtva, prisutnost, gozba – *ne dopušta umanjenje ni instrumentalizaciju*. Treba ga živjeti u njegovoj cjelovitosti, bilo u liturgijskom slavlju, bilo u osobnom razgovoru s Isusom tek primljenim u pričesti, bilo u trenucima molitve za vrijeme euharistijskog klanjanja izvan mise. Tada se Crkva čvrsto izgrađuje te izražava ono što ona uistinu jest: jedna, sveta, katolička i apostolska; narod, hram i Božja obitelj; tijelo i zaručnica Krstova, Duhom Svetim oživljena; opći sakrament spasenja i zajedništvo hijerarhijski strukturirano.

Put koji Crkva prolazi ovih prvih godina trećeg tisućljeća također je *put obnovljene ekumenske zauzetosti*. Posljednja desetljeća drugog tisućljeća, koja su svoj vrhunac imala u Velikom jubileju, potaknuli su nas u tom smjeru, potičući sve krštenike da odgovore na Isusovu molitvu "*ut unum sint – da budu jedno*" (Iv 17,11). To je dug put pun zapreka koji nadilaze ljudske sposobnosti, ali imamo Euharistiju te pred njom u dubini srca možemo osjetiti one riječi koje je začuo prorok Ilija: "Ustani i jedi jer je pred tobom dalek put" (1 Kr 19,7). Euharistijsko blago koje nam Gospodin stavlja na raspolaganje potiče nas prema cilju punog zajedništva sa svom braćom s kojima nas sjedinjuje isto krštenje. Kako ne bismo rasuli ovo blago, potrebno je pak poštovati zahtjeve koji proizlaze iz njegove naravi Sakramenta zajedništva u vjeri i u apostolskom nasljedstvu.

Dajući Euharistiji svu važnost koju zaslužuje te brižljivo pazeći da se ne umanjuje nijedna njena dimenzija ili zahtjev, pokazujemo se uistinu svjesnima veličine ovoga dara. Na to nas poziva i neprekinuta tradicija prema kojoj već od prvih stoljeća kršćanska zajednica bdije u čuvanju ovoga "blaga". Potaknuta ljubavlju, Crkva nastoji sljedećim naraštajima kršćana prenijeti, a da ne izgubi nijedan djelić, vjeru i nauk o euharistijskom Otajstvu. Ne postoji opasnost da se pretjera u brizi za ovo Otajstvo jer se "u ovom Sakramentu sažima cjelokupno otajstvo našega spasenja".¹⁰⁴

62. Uđimo, predraga moja braćo i sestre, *u školu svetaca*, velikih tumača istinske euharistijske pobožnosti. U njima teologija o Euharistiji poprima sav sjaj življene stvarnosti, postaje "zarazna" te, tako rekuć, "grije naša srca". Nadasve, *slušajmo Presvetu Mariju* u kojoj se euharistijsko Otajstvo, više nego u bilo kome drugom, prikazuje kao *otajstvo svjetla*. Nju promatrajući spoznajemo *kakvu preobražujuću snagu ima u sebi Euharistija*. U njoj vidimo svijet obnovljen u ljubavi. Promatrajući nju uznesenu u nebo dušom i tijelom, vidimo otvoreno "novo nebo" i "novu zemlju" koja će se pokazati našim očima s drugim Kristovim dolaskom. Ovdje na zemlji Euharistija tvori njihov zalog te ih, na neki način, anticipira: "*Veni, Domine Iesu!*" (Otk 22,20).

U poniznom znaku kruha i vina, pretvorenima u njegovo tijelo i krv, Krist putuje s nama, kao naša snaga i naša popudbina te nas čini svjedocima nade. Ako pred ovim Otajstvom razum doživljava vlastite granice, srce prosvijetljeno milošću Duha Svetoga jasno naslućuje kako se postaviti, snizujući se u klanjanje te u bezgraničnu ljubav.

Usvojimo osjećaje sv. Tome Akvinskoga, izvrsna teologa, a ujedno i strastvena pjesnika euharistijskog Isusa, te dopustimo da se i naša duša otvori u nadi promatranja cilja kojemu žude naša srca, žedna radosti i mira:

"Bone pastor, panis vere,
Iesu, nostri miserere..."

"Dobri pastir, pravo jelo,
smiluj nam se, janje bijelo,
daj nam hranu, svoje Tijelo,
brani, vodi stado cijelo
k strani žića blaženog.

Silni Bože, što nam jesti
na zemaljskoj daješ cesti:
daj nam gore s tobom sjesti,
među svece ti nas smjesti
u nebu kod stola svog."

Dano u Rimu, kod Sv. Petra, na Veliki četvrtak, 17. travnja 2003. godine, dvadeset i pete moga Pontifikata, Godine Krunice.

IOANNES PAULUS II

-
- (1) Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 11. (2) Drugi vatikanski koncil, Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 5. (3) Usp. Ivan Pavao II., *Rosarium Virginis Mariae = Krunica Djevice Marije*: apostolsko pismo o svetoj krunici (16. listopada 2002.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003, 21, u: AAS 95 (2003), 19. (4) Ovo je naslov koji sam htio dati autobiografskom svjedočanstvu u prigodi pedesete godišnjice moga svećeništva. (5) *Leonis XIII Acta XXII* (1903), 115–136. (6) AAS 39 (1947), 521–595. (7) AAS 57 (1965), 753–774. (8) AAS 72 (1980), 113–148. (9) Usp. Drugi vatikanski koncil, Konstitucija o Svetoj Liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 47: "Naš je Spasitelj... ustanovio euharistijsku žrtvu svoga Tijela i Krvi, da ovjekovječi žrtvu na križu kroz stoljeća". (10) *Katekizam Katoličke Crkve*, § 1085. (11) Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 3. (12) Usp. Pavao VI., *Solenne professione di fede = Ispovijest vjere Naroda Božjega; Sveano vjerovanje* (30. lipnja 1968.), 24, u: AAS 60 (1968), 442; Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Dominicae cenae* (24. veljače 1980), 12, u: AAS 72 (1980), 142. (13) *Katekizam Katolike Crkve*, § 1382. (14) *Ondje*, § 1367. (15) *Homilije o Poslanici Hebrejima*, 17, 3, u: PG 63, 131. (16) Usp. Tridentški koncil, XXII. zasjedanje, *Doctrina de ss. Misae sacrificio*, pog. 2, u: DS 1734: "Radi se doista o jednoj i istovjetnoj žrtvi i istome Isusu koji je prinosi sada po službi svećenika, on koji je jednom prinio sama sebe na križu: različit je samo način prinošenja." (17) Pio XII., Enciklika *Mediator Dei = Posrednik između Boga i Ljudi* (20. studenog 1947.), u: AAS 39 (1947), 548. (18) Ivan Pavao II., *Redemptor hominis = Otkupitelj ovjeka*: enciklika o poslanju Krista Otkupitelja, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997, 20. (19) Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 11. (20) *De sacramentis*, V, 4, 26, u: CSEL 73, 70. (21) *O Ivanovu evanđelju*, XII, 20, u: PG 74, 726. (22) Enciklika *Mysterium fidei* (3. rujna 1965.), u: AAS 57 (1965), 764. (23) *Zasj. XIII., Decr. de ss. Eucharistia*, pog. 4: u: DS 1642. (24) *Catechesi mistagogiche*, IV, 6, u: SCh 126, 138.

(26) *Solenne professione di fede* (30. lipnja 1968.), 25, u: AAS 60 (1968), 442–443.

(27) *Homilija IV za Veliki tjedan*, u: CSCO 413/ Syr. 182, 55.

(28) *Anafora*.(29) *Trea euharistijska molitva*. (30) Svetkovina Presvetoga Tijela i Krvi Gospodinove, antifona za *Velia*, II. večernje. (31) *Rimski misal*, iz molitve nakon *Oenaša*. (32) *Poslanica Efežanima*, 20, u: PG 5, 661.(33) Usp. Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 39. (34) "Želiš ličastiti Kristovo tijelo? Ne zanemari ga kad se nađe golo. Ne iskazuj mu čast ovdje u hramu tkaninama od svile, kako bi ga zatim zanemario vani, gdje trpi hladnoću i golotinju. Onaj koji je rekao: 'Ovo je moje tijelo', isti je onaj koji je rekao: 'Vidjeli ste me gladna i ne nahraniste me', i 'Sve što učiniste jednome od moje najmanje braće meni učiniste' [...]. Što koristi ako je euharistijski stol prepun kaleža od zlata, kad on umire od gladi? Započni hraniti njega gladna, potom ćeš onim što ti preostane moći i oltar ukrasiti" (Sv. Ivan Zlatousti, *Homilije na Matejevo evanjelje* 50,3–4, u: PG 58, 508–509; usp. Ivan Pavao II., Enciklika *Sollicitudo rei socialis = Socijalna skrb*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998, 31, u: AAS 80 (1988), 553–556. (35) Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 3.(36) *Ondje*.(37) Drugi vatikanski koncil, Dekret o misijskom poslanju Crkve *Ad gentes*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 5. (38) "Mojsije potom uzme krvi te poškropi narod govoreći: 'Ovo je krv Saveza koji je Jahve s vama uspostavio na temelju svih ovih riječi'" (Izl 24,8). (39) Usp. Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 1.(40) Usp. *ondje*.(41) Usp. Drugi vatikanski koncil, Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 5. Isti Dekret u br. 6 kaže: "Nijedna se kršćanska zajednica ne može izgrađivati ako nema svoj korijen i stožer u svetkovanju presvete Euharistije." (42) *Homilije na Prvu poslanicu Korinanima*, 24, 2, u: PG 61, 200. Usp. *Didache*, IX, 4, u: F. X. Funk, I, 22; Sv. Ciprijan, *Ep. LXIII*, 13, u: PL 4, 384. (43) PO 26, 206.(44) Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 1.(45) Usp. Tridentski koncil, Zasl. XIII., *Decretum de ss. Eucharistia*, can. 4, u: DS 1654.(46) Usp. *Rituale Romanum: De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, 36 (br. 80).(47) Usp. *ondje*, 38–39 (br. 86–90).(48) Ivan Pavao II., *Novo millennio ineunte = Ulaskom u novo tisućljeće: apostolsko pismo na završetku Velikog jubileja godine 2000* (6. siječnja 2001.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2001, 32, u: AAS 93 (2001), 288. (49) "Za vrijeme dana neka vjernici ne propuste pohoditi Presveti Sakrament, koji se u crkvama moračuvati na najčasnijem mjestu i s najvećom čašću a prema liturgijskim zakonima. Pohod je dokaz zahvalnosti, znak ljubavi i priznanje Gospodinove prisutnosti" (Pavao VI., Enciklika *Mysterium fidei* (3. rujna 1965.), u: AAS 57 (1965), 771. (50) *Visite al SS. Sacramento ed a Maria Santissima*, Introduzione: *Opere ascetiche*, Avellino 2000, str. 295.(51) Br. 857.(52) *Ondje*.(53) *Ondje*.(54) Usp. Kongregacija za nauk vjere, *Sacerdotium ministeriale* (6. kolovoza 1983.), III.2, u: AAS 75 (1983), 1005.(55) Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 10.(56) *Ondje*.(57) Usp. *Ope napomene*, br. 147. (58) Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 10 i 28; Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis*, 2.(59) "Službenik oltara djeluje u osobi Krista, ukoliko je glava koja prinosi u ime svih udova" (Pio XII., Enciklika *Mediator Dei = Posrednik između Boga i ljudi* (20. studenog 1947.), u: AAS 39 (1947), 556; usp. Pio X., Apostolska pobudnica *Haerent*

animo (4. kolovoza 1908.), u: *Pii Acta* IV, 16; Pio XI., Enciklika *Ad catholici sacerdotii* (20. prosinca 1935.), u: AAS 28 (1936), 20. (60) Ivan Pavao II., Pismo *Dominicae Cenaе = Veera Gospodnja* (14. veljače 1980.), 8, u: AAS 72 (1980), 128–129. (61) Kongregacija za nauk vjere, *Sacerdotium ministeriale* (6. kolovoza 1983.), III.4, u: AAS 75 (1983), 1006; usp. Conc. Ecum. Lateranense IV, cap. 1, Cost. sulla fede cattolica *Firmiter credimus*, u: DS 802.(62) Drugi vatikanski koncil, Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 22. (63) Pismo *Dominicae Cenaе = Veera Gospodnja* (14. veljače 1980.), 2, u: AAS 72 (1980), 115. (64) Dekret o djelovanju i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis*, 14.(65) *Ondje*, 13; usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 904;*Zakonik kanona istonih crkava*, kan. 378. (66) Dekret o djelovanju i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis*, 6.(67) Usp. Relazione finale, II.C.1, u: *L'Osservatore Romano*, 10. prosinca 1985., str. 7.(68) Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 26.(69) Nicola Cabasilas, *La vita in Cristo*, IV, 10, u: SCh 355, 270.(70) *Put savršenosti*, pog. 35.(71) Usp. Kongregacija za nauk vjere, Pismo biskupima Katoličke crkve o nekim vidovima Crkve kao zajedništva *Communio notio* (28. svibnja 1992.), 4, u: AAS 85 (1993), 839–840. (72) Usp. Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 14.(73) *Homilije o Izaiji* 6, 3, u: PG 56,139.(74) Br. 1385; usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 916;*Zakonik kanona istonih Crkava*, kan. 711. (75) Govorčlanovima Svete apostolske penitencijarije te penitencijarima rimskih patrijarhalnih bazilika (30. siječnja 1981.), u: AAS 73 (1981), 203. Usp. Conc. Ecum. Tridentino, Zasl. XIII., *Decretum de ss. Eucharistia*, cap. 7 et can. 11, u: DS 1647, 1661. (76) Kan. 915; usp.*Zakonik kanona istonih Crkava*, kan. 712. (77) Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 14.(78) Sv. Toma Akvinski, *Summa Theologiae*, III, q. 73, a. 3c.(79) Kongregacija za nauk vjere, Pismo biskupima Katoličke crkve o nekim vidovima Crkve kao zajedništva *Communio notio* (28. svibnja 1992.), 11, u: AAS 85 (1993), 844. (80) Usp. Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 23.(81) *Pismo Smirljanima*, 8, u: PG 5, 713.(82) Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 23.(83) Kongregacija za nauk vjere, Pismo biskupima Katoličke crkve o nekim vidovima Crkve kao zajedništva *Communio notio* (28. svibnja 1992.), 14, u: AAS 85 (1993), 847. (84) *Govor* 272, u: PL 38, 1247.(85) *Ondje*, 1248.(86) Usp. br. 31–51, u: AAS 90 (1998), 731–746.(87) Usp. *ondje*, br. 48–49, u: AAS 90 (1998), 744.(88) Br. 36, u: AAS 93 (2001), 291–292.(89) Usp. Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, 1.(90) Usp. Dogmatsku konstituciju o Crkvi *Lumen gentium*, 11.(91) "Daj da svi koji smo dionici jednoga kruha i jednoga kaleža, budemo sjedinjeni u zajedništvo jednoga Duha Svetoga", iz: *Anafora liturgije sv. Bazilija*.(92) Usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 908;*Zakonik kanona istonih Crkava*, kan. 702; Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana, *Direttorio per l'ecumenismo* (25. ožujka 1993.), 122–125, u: AAS 85 (1993), 1086–1089; Kongregacija za nauk vjere, Pismo *Ad exsequendam* (18. svibnja 2001.), u: AAS 93 (2001), 786. (93) "*Communicatio in sacris* koja potvrđuje jedinstvo Crkve ili uključuje formalno prijanjanje uz zabludu ili pogibelj zastranjenja u vjeri, sablazni i indiferentizma, zabranjena je božanskim zakonom" (Dekret o istočnim katoličkim Crkvama *Orientalium Ecclesiarum*, 26) (94) Br. 45, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995, u: AAS 87 (1995), 948. (95) Dekret o Istočnim katoličkim Crkvama *Orientalium Ecclesiarum*, "Dokumenti Drugog vatikanskog koncila", Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, 27. (96) Usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 844 §§ 3–4;*Zakonik kanona istonih Crkava*, kan. 671 §§ 3–4. (97)

Br. 46, u: AAS 87 (1995), 948.(98) Usp. Drugi vaticanski koncil, Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, 22.²⁴(99)
Usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 844;*Zakonik kanona istonih Crkava*, kan. 671. (100) Usp. AAS 91 (1999),
1155–1172.(101) Br. 22, u: AAS 92 (2000), 485.(102) Usp. br. 21, u: AAS 95 (2003), 20.(103) Br. 29, u: AAS 93 (2001),
285.(104) Sv. Toma Akvinski, *Summa theologiae*, III, q. 83, a. 4 c.

© Copyright 2003 - Libreria Editrice Vaticana

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana